

DESPRE CADUCITATEA IDEALURILOR ARTEI

S'ar putea face o discriminare în prețuirea valorii artistice, după poziția operelor în raport cu idealul lor. Sunt observații foarte simple pe cari le-am făcut pe marginea unei păreri, emisă de Charles Plisnier în *Faux Passeports*. Cu toate că pasagiul la care mă refer se ocupă cu definirea stării psihologice a maselor anonime și active, cred că nu este exagerată o trecere pe plan artistic, dat fiind că orice operă de această natură e strâns legată cu substanța socială.

Sunt opere bune și opere rele. Nu în urma unor păreri subiective, ci pe bază de cercetare științifică. Intre aceste două extreme, se înșiră o întreagă gamă de valori mediocre, acceptabile, destul de bune sau foarte slabe etc. Variația calităților e nesfârșită. Și putem afirma, cu o aproximație neglijabilă, că operele bune corespund epocilor de cercetare, de luptă, de tendință către ideal, precum și epocii imediat următoare realizării lui.

Apoi, odată idealul realizat, valoarea producției literare și artistice scade. Până la aflarea unui alt ideal, operele sunt sau mediocre, sau imitații servile.

Mă gândesc și la sensul mai adânc al cuvintelor: Per aspera ad astra, ca motto al celei de-a cincia simfonii beethoveniene.

Prin per aspera vreau să înțeleg epoca de strădanie pentru realizarea idealului. De luptă acerbă și violentă cu greutățile creației, sau reaua voință a profanilor. Epocă în care operele sunt valoroase, ajung: ad astra. În care arta evoluează sub auspiciile celei mai ferice. Epocă nepieritoare.

Avem atâtea exemple de artă superioară, cari corespund tocmai acestei lupte pentru înfăptuirea idealului!

Gândurile îmi zboară spre umbrele evului mediu: Muzica acelei vremi, pentru cei cari o cunosc și au ocazia să o studieze, reprezintă o reală delectare. Nu întâlnim ansambluri măiestroase. Dar găsim o grație, un suflu mistic și o intensitate, demne de cea mai sinceră admirație.

Amintiți-vă timpurile Renașterii. O epocă de prefaceri, de cercetări infrigurate, de noi directive. Idealurile artei și ale vieții evoluează: dela exaltarea mistică la cunoașterea directă și nepărtinitoare a realității. Cu ce înfiorare contemplăm astăzi operele picturale din acea vreme!

Dar odată ce idealul a fost atins, tabloul se schimbă. Stilul artistic decade. Să ne gândim la ce a urmat Renașterii când idealul, odată atins, aștepta să fie popularizat în formele artei și ale vieții: cei care se credeau în stare să-l realizeze ne-au înfățișat creații mediocre.

Socotindu-le mediocre, le înțeleg raportate la criteriul suprem al Renașterii propriu zise.

Apoi, ajunși în vremurile noastre, când prefacerile se precipită, romantismul și simbolismul literar, impresionismul sau expresionismul pictural etc., dau naștere unor opere valoroase cât timp artiștii sunt în căutarea idealului. Dar odată atins acesta, entuziasmul scade. Iși pierde din intensitate.

Oricare din curentele artistice sau literare ne înfățișează aceste două versante: pe de o parte, în vremea cercetărilor pentru atingerea idealului, valoarea este în creștere; pe de alta, idealul fiind atins, valoarea scade. Un fenomen curios asupra cărui vom reveni.

VICTOR POPESCU

William Hogarth

Capete de servitori

Despre profani și despre poezie

de TOMA VLADESCU

În încercările noastre asupra studiului Poeziei, din care câteva fragmente au apărut până acum în această revistă, iar altele urmează să apară, cuvântul **profan** ni s'a impus de mai multe ori — și vom mai avea nevoie de el — ca fiind singurul propriu să fixeze anumite poziții și margini... Dar dacă este un cuvânt bogat de multă substanță — el ne va deslega într-o anumită măsură chiar sensurile poeziei — „profan” e tot atât de mult lucrul care va trebui foarte atent priceput.

Ne va interesa într'adevăr să precisăm, privind Poezia, că este aceasta un domeniu în care cuvântul profanului n'ar putea să preocupe pentru motivul simplu că **obiectul însuși îi scapă**. Făcut astfel încât se găsește lipsit de posibilitățile acelei adesiuni misterioase care constituie un fel de condiție obiectivă de a pătrunde în lumea, în atmosfera poetică, profanul apare în fața lucrului de artă iremediabil închis.

Dar tocmai acest caracter de necesitate, de fatalitate, acest „**iremediabil închis**” ține de natura lucrului profan pe care va trebui să-l cuprindem în toată valoarea lui. E aici un destin, e ceva împietrit, o stare, o anumită **disgrație**.

Dar cuvintele și-au pierdut toate aproape înțelesul inițial — și cu el și-au pierdut, mai grav, **sinceritatea**, adevărul lor, astfel încât nu-mi fac nici o iluzie nici despre semnificația cuvântului „**profan**” în zilele noastre. Noi am repetat totuși de câte ori s'a

putut, că el înseamnă „**în fața Altarului**” — **pro fanum** — adică acela care nu are flacăra, care, cu un cuvânt, nu are „**grația**”, lucrul inspirat și nedefinit care să-i dea acces în sensul deplin al acelei lumi, **alta**, pe care o figurează Altarul. „**Profanul**” a rămas afară — „**în fața lui**...” Și destinul acesta, de cele mai multe ori, nu-l va părăsi decât odată cu viața. Acesta e sensul frumos pe care cei vechi știau să-l dea unui cuvânt de multă dramă, de grav mister și de atât de fecund adevăr. Poezia nu s'ar putea lipsi de el. Cuvintele sunt într-o emoționantă familie.

Nicăieri, într'adevăr, lucrul misterios nu s'ar cere mai mult definit, dar nicăieri par'că el nu se ascunde mai mult — și a descifra tărâmurile atât de serocrote ale Poeziei, așa de ascunsele ei comori neștiute, îmi apare întocmai ca și când ar trebui să dăm delicat la o parte intense tenebre, tăcerile sufocante, pentru ca să ajungem dibuind la isvorul sacru de unde raze reci de lumină pătrund...

Deaceia cuvintele trebuie să ne spună lucruri precise — și e bine să le căutăm valoarea reală. „**Profanul**” atunci nu mai înseamnă, așa cum ne-ain obișnuit să credem, „**acela care nu știe**...”. Să știm-să nu știm, să fim poezi sau nu — sunt chestiuni care privesc știința. E un domeniu unde întâlnim ignoranți sau savanți — adică lucruri care pe noi ne privesc mai puțin...

Dar atunci când e vorba de Dumnezeeu... sau de Poezie, atunci cu adevărat nu vorbim decât de **grație**, nu avem în ochii minții decât **inspirații** sau **profani**... Și atunci numai, profanul își primește sensul adevărat: el este acela fără flacăra, fără chemare, fără grație — omul osândit să rămână orb dincolo de spațiile care l-au îngădit, într-o lume în care nu simte nici îndemnul ascuns și nici n'ar isbuti să găsiască ieșiri. Acceptând, cunoscând lucrurile în ființa lor pur materială — mediocrele consolări pe care le-ar aduce **posibilitățile** științei fiind și ele învinse de toate enigmatice materiei — cuprinzând sau analizând acest uluitor „**Timp**” numai în durata minimă a unei simple vieți, sau a **istoriei**, care este un sens nu mai puțin material, se vede bine că profanul poate să fie un excelent savant: dar pentru tot ce ascunde, rezumă ființa lui absolută, nimeni nu ar fi totuși mai ignorant, nici mai absent și mai opac decât el.

Acest sens al profanului irită însă, deși el e singur adevărat. Vedem astfel o lume destul de interesantă, și căreia nu i s'ar putea tăgădui calități

eminente, o vedem însă ridicând tot prestigiul școlilor, al universităților împotriva unui adevăr care nu are totuși nimic degradant. Avocați, ingineri sau... chimiști, pe temeiul unor diplome pentru care e incontestabil că au desfășurat o muncă perseverentă, vin ca la un fel de masă comună a tuturor bunurilor și pretind să nu li se ascundă nici Poezia... La fel jurnaliști, ofițeri sau profesori... El au învățat, deci știu... Și probabil știu tot — chiar ceace nu se poate nicăieri învăța!..

...Sigur însă că ceace ei nu știu, e că pot fi cu toate diplomele lor **profani**! Și „**paradoxul**” ar putea să pară încă mai violent, atunci când mari „**ignoranți**” se ridică dimpotrivă biruitori până în cele mai ascunse lumini. Ignoranți aceștia, într'adevăr — dar cât de puțin profani! Cât de mult, dimpotrivă, **inspirați**, luminați în lăuntru!

Ce-a fost **Miorița**? A fost compusă de admirabil, de fericit visător din câmpuri, în mari zile de soare sau în nopți generoase când stele familiare s'au apropiat numai de ei... Și Mistral, el însuși, n'a fost decât un minunat tărân: **humble disciple du grand Homère**! Au fost aici toate Academile lui...

Profan, atunci, și om de cultură, nu sunt noțiuni incompatibile! Eternul conflict al științei, cu lucruri care trec dincolo de ea și care rămân pentru

(Urmare în pag. II-a).

Proza științifică

Din ce în ce mai mult vremurile cer omului civilizat, în relațiile sale sociale, o vorbire științifică, simplificată, despusată benevol de elementele pitorești și de expresiunile rare, care ar vătăma, prin stridență și exces de culoare, funcția pur informativă a cugetării. Adevărul pare a fi azi o valoare pe care oamenii moderni au consimțit să o cultive și să o realizeze cu precădere, închinându-i, fără ezitări, o bună și aleasă parte din cuantumul năzuințelor individuale.

Profesiunile cuvântului au atins însă sfârșit o dezvoltare care îngăduie dar și obligă la respectarea unor norme strict tehnice, în exprimarea și răspândirea cunoștințelor efective, deci utilizabile pe o cât mai mare distanță de loc și timp. Explicările și lămuririle au totdeauna o întindere condiționată, practic, de nivelul de inițiere în domeniul de cunoaștere respectiv al publicului avut în vedere. Deaceia proza științifică scrisă e mai rigidă, mai condensată și mai sever supusă obiectului. Cuprinzând explicariuni strict necesare înțelegerii speciale, științifice, căreia se adresează, e silită adeseori să renunțe la orice comodă elasticitate înfățișând teoretic un maximum de vederi noi, cu un minimum de principii tradiționale.

Știința se hrănește din eforturile slujitorilor ei ca și din omagiile profanilor. Căci, dacă nimeni nu se naște învățat, cine ar putea susține că dobândirea de cunoștințe e, în chip absolut, singura menire a omului?

Mulți se opresc în această muncă la jumătatea drumului, dacă se poate spune că drumul nesfârșit pe care îl parcurge știința poate fi împărțit în jumătăți și chiar în sferturi! Caracterul de continuitate solidară sau, mai bine zis, de solidaritate continuă care stă la baza activității teoretice a spiritului nostru, nu i se poate refuza. Toate dificultățile și privilegiile expresiei științifice decurg de aici, adică din nevoia de a garanta o transmitere justă și completă a rezultatelor obținute de un creier în mișcare, către alte nesfârșite creere în mișcare. Este drept că tot ce nu poate face unul lucrând o viață întreagă, izbutește adesea urmașii spiritali într-o clipă norocoasă. Este nevoie însă de claritate, dela unul la altul. Proza științifică nu poate neglija această condiție de îndeplinirea căreia depinde orice durată și orice eficiență a lucrului isprăvit.

Există un semn neîndoielnic după care îl poți cunoaște pe omul de știință, chiar dacă împrejurarile nu l-au lăsat să realizeze pentru semenii și pentru gloria sa, adeseori, decât foarte puține adevărate pagini de consistentă proză științifică! Munca omului de știință poate fi oricând reluată, continuată spre deslegările nădăjduite în timp, sub pavăza modestiei de fiecare zi. Ucnicul predestinat nu va lipsi să se arate și de izbânzile lui viitoare se va bucura încă odată spiritul învățatului repausat. Se va bucura așa cum, în fiecare clipă de străduință auster închinată meditației strict supuse obiectului, s'a bucurat presimțindu-se observat și urmărit de o atenție caldă, neobosită și deferentă, peste vremuri, atât de depărtate, încât sentimentul că nu le va apuca, nu l'ar mai putea întrista.

Cuminecare

E zarea heleșteu de aur fierbinte
Iar nucii, departe, înfioleți curcani.
Furnicile 'n troscot, trag bobul cuminte
Și clopotele cântă tristețea de ani.

Isus calcă unda, oglindă'n rubine
Și'mprăstie firii, vanilia păcii;
Se spală pe față cu must de glicine
Și'n loc de năframă, se șterge cu sălcii.

Tulpan aurii și'n umere flori
Iși pune o stea 'n pridvorul din cer
Când muzici confuze, din stinse culori
Se mulg în polire de fraged mister.

Târziu, dinspre ziuă, n'au ingerii somn.
Sfântul se'ntoarce desculț pe poteci
Și trece 'n utrenii de flăcări — e Domn —
Spre munții de-azur, edenici și reci.

CONST. ENE

Cine?

Se mai cern toamne și mai sboară cocori
Și nu știu de ce îmi aduc aminte de tine...
Ce albe-mi sânt gândurile! Ce line!
Ca niște câini ciobănești, câmpurile dorm lângă mine.

Cât ai rămas de departe! Cine să te mai ajungă?
Cine să te mai cheme,
Să vii lângă liniște, să te culci lângă mine?
Cine să te mai adune? Cine să te mai strige?
Cine să-și mai joace anii în cărți ca să te câștige?

Toamna, când ți se vor speria zilele ca niște ciute
Cine să mai ingenunche, sufletul imbolnăvit să-ți sărute?
Cine să mai plângă, cine să mai răstoarne vâi,
Pentru clopoteii râsului și anilor tăi?

VIRGIL CARIANOPOL

CRONICA LITERARĂ

CRONICA MĂRUNTĂ

de C. FANTANERU

Calistrat Hogaș: Cuconul Ioniță Hrisanti

(Editura „Cartea Românească“)

Luând ca material de observație scrisul lui Calistrat Hogaș, avem puțină să facem, în amănunt, analize literare cât de riguroase și fecunde, ca asupra scrisului complex al autorilor clasici. Cronologic vorbind, opera lui Hogaș aparține veacului trecut, deoarece el s'a născut înainte de Eminescu, a asistat la înflorirea și vestejirea „Junimii“, și la tot ce s'a mai întâmplat în vremea aceea. Cărțile lui sunt însă ale unui autor care luminează trecerea spre conceptele mai noi ale literaturii, cum sunt cele ale funcțiilor fantastice, emotivității primitive, perspectivei homerice, etc. N'a elaborat totuși aceste concepte ca un modern, și nu s'a acomodat în numele lor, nici unei categorii moderniste. Și-a păstrat cumpătul și ambiția lui a fost să scrie cu stilul lui Creangă, o poveste a munților Moldovei, pe care i-a transfigurat în călătorii, și să închege, asemenea autorului lui Moș Nichifor Coțcarul, o serie de povestiri, cu figuri observate sau din amintire. Patru bucăți de această din urmă calitate, tipărite „Cartea Românească“, în volumul de față: **Cuconul Ioniță Hrisanti, Părintele Iovinadie, Gheorghe Panu, Cucoana Marieta**. Nu este atât de ușor, pe cât se pare, să arătăm pentru ce plac istorisirile lui Hogaș, și cum se explică corespondența lor cu o setă literară abia presimțită a vremurilor noastre. Poate că găsim în ele o atât de cinstită preocupare de a scrie frumos, sincer și neaoș, încât osteneala în sine ne emoționează, iar rezultatele ei ne cucereșc. Avem de aface cu scrisul conștient prin excelență; cuvintele sunt alese după înțelesuri cât mai concrete în grai, orânduite după muzicalitate, puse cu desăvârșit rost gramatical în frază.

Autorul nu răsfață nici ideea, nici emotivitatea, cât răsfață materialul lexical, atent la moldovenism, grijuliu la expresii particulare, la potriveli și ziceri încăpătoare. E compunerea statică, gramaticală, după canoanele vechi predate în clase, cu ajutorul cărora știe Hogaș că se întocmesc operele permanente. Chiar când citim un fragment unde se zugrăvește o scenă mai plină de mișcare și dramatizată, ne face impresia că ea a fost alcătuită numai ca să dea o întrebuintare stilistică numărului de cuvinte care se află în text, și care altminteri ar fi tănjit fără viață, în dicționarul lor fictiv. „Chema pe cei șapte copii ai cucoanei Mărioarei și le dădea la fiecare câte o pară...“

— Da mie nu-mi dai, cucoane Ioniță? întreabă cucoana Mărioara.

— Dumitale?... din gardul Răzoaei!... Cucoana Mărioara tăcea și nu zicea nimic...

— Iaca, aiste, zicea cuconu Ioniță, scoțând din buzunar încă două pere ce-i mai rămăsese, am să le duc cucoanei Soltanei!... Dar n'apuca cuconu Ioniță să sfârșească vorba, și cucoana Mărioara i le ștergea din mână.

— Mi le șterpelești, cucoana Mărioară, mi le șterpelești? Frumooooos! tare frumos! Aferim! coșcogea protopopoaie! zicea cuconu Ioniță, cu o prefăcută supărare.

— Brava! Mărioara, brava! se auzea încuviințând protopopul Gheorghe, bătrânul, din fundul patului, să i le iei, și că are o mulțime și-i sgărcit... Și spre a da o mai mare tărie încuviințării, trăgea tabac, ridicând în sus sprincenele-i cu colțuri... Și concina se sfârșia iar cu amafime și cu afurisenii, iar cu cărți nouă și cu pere șterpelite, iar cu brava și cu tabac, iar cu sprincene în colțuri rădicate în sus... (pag. 12).

Insuși autorul înșirue, cu o vădită, conștiință constructivă, elementele constitutive din fragment. „Brava“ deține un loc important și este așezat parcă în centrul rezonanței sale celei mai largi. Deasemeni cuvintele „cucoană“ și „cuconu“ au cea mai justă accepțiune din limba română, fiind utilizate cu precizie în mediul lor vital. Această putere stilistică o au expresii ca: „gărdul Răzoaei!“ „coșcogea protopopoaie“, „frumooooos, tare frumos!“, precum și întrebuintarea verbului în „Mi le șterpelești, cucoana Mărioară, mi le șterpelești“.

Dar ceea ce merită să fie observat aparte este exemplul frazelor cu arhitectură periodică. Perioada a fost totdeauna pe gustul stilului clasic. Astăzi, în cele mai multe cazuri, neînțelegerea stilului clasic ca global și asupra frazei periodice. Noi credem că utilizarea perioadei era la clasici măturare de claritate. Incorporarea într-o singură frază a unui număr cât mai mare de

cuvinte, avea rostul de a face cât mai concretă gândirea, și de a înfățișa cât mai plastic ansamblul obiectului considerat. Perioada mai însemnează și maximum de seriozitate în meșteșugul scrisului, fiindcă imbinarea lui este dificilă și cere o muncă după reguli fixe. În proza literară românească, întâlnim exemple strălucite de fraze cu structură periodică, dar magistrale vor rămâne totdeauna cele din „Falsul tratat de vânătoare“: „Din copilărie și eu am trăit cu Tămădăeni, vânătorii de dropii din baștină, cari neam de neamul lor au răstăit prin Bărăgan, pitulați în căruțele lor acoperite cu covergi de rogojină și, mânănd în pas alene gloabele lor de călușei, au dat roată, ore, zile și luni întregi, împrejurul falnicilor dropioi, — cărota ei le zic Mitropolii, — sau când aceștia, primăvara, se întefesc în lupte amoroase, sau când toamna, ei duc turmele de pui să pască țarinile înțepenite“. Hogaș își va fi luat, desigur, pe Odobescu de model, ca și pe Creangă.

CALISTRAT HOGAȘ

Evident, la frumusețea literară a frazelor lui Odobescu și Creangă, contribuie și împrejurarea că ele sunt îndestul cunoscute, ca o lectură clasică, și recitarea lor se săvârșește oarecum ca un exercițiu muzical. De fapt și frazele lui Hogaș au menirea să pară mlădioase, cu vremea, când se vor înscăuna în memoria recitativă a lectorilor:

„In adevăr, după ce te strecorei printre două ziduri de haragi țapeni, ce se încovoae, totuși, sub greutatea stufoasă a curpenilor puternici, fie de fasole urieșe cu frunza lată și verde, fie de mazăre încălțită, cu foile mărunte și brotici, după ce lași în urmă și pe dreapta și pe stânga un codru întunecos de cartote gigante, iar pe stânga o pădure înaltă, străvezie și miroșiitoare de cimbru, mărar și pătrunjel înflorit, trebuie din nou să-ți pleci capul, spre a te ferișea pe sub bolta de crângi până la pământ, a unui nuc centenar, ce geme sub greutatea roadelor sale, și numai după ce ai scăpat la lumină, de cea parte, răsure tupilată și sfioasă, din privazu-i de verdeață, chilia albă și curat văruită a părintelui Iovinadie; iar nukul ce strejuește în preajma ei, priveghează asupra-i cu puternica-i ocrotire a ramurilor sale urieșe răsfrate în toate părțile...“ (Părintele Iovinadie, pag. 49).

O frază, — un tablou! A spune însă că în loc de una singură ar fi trebuit mai multe, cu mai puține cuvinte, spre a câștiga în rapiditate și limpezime, însemnează a fi lipsit de un anumit sens grav al scrisului, de un sens ce-l apropie de mister. Fraza periodică este un omagiu adus graiului articulat. Ea rămâne în raport direct cu gândirea, considerată ca efort de a da vieții tălcuri statornice, transmisibile de la ins la ins, sau de la generație la generație. Cuvântul slujește astfel să fie un simbol cât mai încăpător al gândirii. Acolo unde gândirea, — morală sau estetică, — se concentrează mai puternic, cuvintele au o funcție mai ageră, și se leagă între ele cu o mai vie afinitate, armonizându-se ca și culorile în tablou. Clasicii greci și romani tra-tau în deobște cuvintele, am spune, cu nemiloasă violență. Ele nu se odihneau nicăieri în pagină, nu stau stinghere și inutile, ci se încarcă toate cu poverile cele mai grele de înțeles. Erau toate concepte, adică ansambluri noționale elaborate treptat, treptat despre diverse valori. Din așezarea lor la punc-

tele strategice ale textului, se creiau sinteze, deducții și generalități, convergând solidar spre determinarea substanței neschimbătoare a sufletului omenești. Din truda neconținută a cuvintelor, ieșea printrumare, în scrisul clasic, adevărul pur, fără pecetea dezordinii și nesiguranței individualiste. Stilul periodic marchează gradul înalt al încordării după adevăr, și desfășurarea lină a perioadelor, înainte și după motivul central al frazei, produce satisfacția aproape muzicală, a adevărului curcit. Din punct de vedere estetic, este cu neputință să obții aceleași efecte de nuanțare și insinuare lirică, în fraze scurte și trunchiate, ca în bolta ridicată a mai multor ordine de propoziții fixe între ele prin raporturi de coordonare și subordonare. Intre altele, pierce ca sub o suflare nocivă, conștiința încordării maxime, de a da adevărului cea mai cuprinzătoare iconă, și cea mai frumoasă.

Credem că înainte de orice, Calistrat Hogaș a fost acest îndărătnic și lucid meșteșugar al frazei. E poate ultimul scriitor român care nu s'a lăsat sedus de prerogativele întregului, — ci a făcut pagina, vorbă cu vorbă, ca pe un mozaic, unde calitatea artistică se sprijină doar pe amănunte. Ne întrebăm cine dintre scriitorii de azi, ar dori înrăurirea lui Calistrat Hogaș? Noi afirmăm că o astfel de înrăurire, nu ar duce la o producție sămănătoristă, și nici arhaizantă, patriarhală.

O utilizare atentă a unui cât mai mare număr de cuvinte din limba română, o țesere a lor în fraze armonioase și pline, o așternere lexicală trănănică peste un conținut senin, abundent ca semnificații și sincer ca sensibilitate, ar avea de rezultat, în mod firesc, o producție care să marcheze o nouă etapă a literaturii românești, cu învoarele într-o tradiție ceva mai îndepărtată, decât cea pe care o bănușc cei care nu înțeleg nici un fel de tradiție. Căci tradiția adevărată nu se găsește în timp, ci în spirit, acolo unde căutăm adevărul.

Despre profani și despre poezie

(Urmare din pag. 1-a)

spiritul pozitiv închise în secretul ființei! A fi devorat bibliotecă, a ști mult, tot, e un lucru foarte mediocru, insuportabil trist — atunci când întrebările sunt nelimitate... Acest „tot“ al științei are în orice caz limitele precise ale Istoriei, ale veacului. Cu simplul material al bibliotecii, ce aroganță ne-ar lăsa să credem că am pătruns deopotrivă și dincolo... unde Poezia este desigur marele decor al lui Dumnezeu!

Pentru toate aceste lucruri, bibliotecile tac. Savanții nu pot să răspundă nimic. Dar poetul geme...

La chair est triste, hélas! et j'ai lu tous les livres...

E un cuvânt care rezumă această somptuoasă mizerie.

După versul acesta numai, se desprinde din carne Poetul, începe să știe — marea lui respirație, cursa lui triumfală dincolo de carnea stinsă și de cărțile care tac:

Fuir là bas, fuir — je sens que les oiseaux sont ivres...

Iar despre cineva care tot astfel despușe toate bibliotecile, știa „atfel“, tot ce s'ar fi putut ști, Barrès a spus cuvântul greu care prețușe cât versul lui Mallarmé și în care flutură genial: — **Il savait tout — mais il ne savait que cela!**

În sensul acesta, care este definitiv, omul de cultură, de știință, poate să fie absolut profan.

A nu fi profan este un privilegiu aproape la fel cu grația pe care ai primit-o într-un ceas fericit: în acest moment apare **Poetul**.

La grâce, c'est un don de Dieu, spunea Pascal: un astfel de dar probabil a primit și poetul... El este un **chemat**. Unde? Către aceste indescifrabile taine, în acest **spiritus qui hos regit arctus**, în materia misterioasă care se face inteligibilă, spirit, pe care o aude vorbind și ale cărei enigme numai el, singur poetul, va ști să le spună.

Dar a nu fi profan este chiar mai puțin sau, într-un fel, mai mult: este a putea să dai oricând o adesiune elementară de substanță, o **adesiune substanțială**, lucrului „incontrolabil“,

UN STUDIU DESPRE HUSSERL.

Edmund Husserl, filosoful german contemporan (1859—1938), întemeietorul filosofiei fenomenologice, a fost introdus în gândirea și în scrisul românesc actual prin d. Camil Petrescu. Profesorii dela facultățile noastre de filozofie au păstrat o tăcere inexplicabilă în jurul teoreticianului metodei

d. CAMIL PETRESCU

fenomenologice și este destul de ciudat că un literat a trebuit să facă oficiul de exeget al unei opere, după care se orientează în mare măsură, filosofia modernă. Dar d. Camil Petrescu a utilizat metoda fenomenologică în creația d-sale literară, în esuri și în recentul studiu: „Modalitatea estetică a teatrului“. O monografie asupra lui Husserl, întocmită ca o inițiere în gândirea sa, ne-o dăruie deabia acum, prin studiul „Husserl, o introducere în filosofia fenomenologică“, tipărit de „Societatea română de filozofie“, și extras din „Istoria filozofiei moderne“, vol. III.

Studiul acesta va face poate, fără voia autorului, oficiul de vulgarizare a ideilor husserliene. De acum vor începe mulți să vorbească despre fenomenologie, fie că o vor pătrunde sau nu, desigur însă cu aerul că s'au informat la sursă, mai ales că lucrarea

este însoțită de date biografice și bibliografice cerute de un riguros plan de expunere, urmat de autor.

IN

mare criză de subiecte, „Adevărul literar“ își alimentează rubrica „Insemnări și polemici“ cu note privitoare la „Gândirea“ și — mai ales — „Universul literar“.

Un confrate obiectiv observa, cu dreptate, că singurul lucru ce poate fi citit în „Adevărul literar“ sunt citațiile incriminate, din revista noastră.

NU

știu cum se face că Polemistul „Adevărului... literar“ crede în existența unei literaturi de extrema dreaptă. Poate faptul că extrema stângă și-a dorit anexe literare în spiritul vederilor sale politice i-a sugerat această năstrujnică idee. Oricum îl facem atent că revista noastră este **numai literară**.

DAR

domnul Polemist intenționează să fie și spiritual.

Astfel, comentând articolul d-lui George C. Nicolescu despre „Pașoptismul românesc“ se leagă de faptul că este datat din Căciulata:

„In lipsă de scule (sublinierea este a noastră și vrea să pună în evidență vocabularul ales al d-lui Polemist) d. Nicolescu putea continua să meargă la izvor — lăsând pentru mai târziu punerea la punct a pașoptismului care — cum așteaptă de atâta timp — putea aștepta ca d. N. să-și termine cura...“

N'ați sesizat spiritul... Nici noi.

DIN GAFELE D-lui ERASMIC sau o întâmplare tristă a unui erou comic

Domnul Petru Manoliu-Erasmic este un mare specialist în gafe. Am zice chiar cel mai mare specialist, dacă n'am avea oroare de acest superlativ relativ care e totuși mai ceva decât absolutul.

Ultima și cea mai zdravănă este o notă despre Vlahuță din pagina II-a a „României“.

O reproducem, pentru că dela Aron Densușianu care a scris că „Eminescu a fost primul poetu bolnavu“ în literatura română și dela Caion, acuzator de plagiat al lui Caragiale, nimeni n'a avut nici îndrăzneala și nici nerozia să se lege de marii scriitori, a căror operă face cinste neamului nostru. Așadar să dăm cuvântul d-lui Erasmic:

„Al. Vlahuță n'a fost poet. N'a fost nici romancier. N'a fost nici gazetar. A fost numai un versificator venit după un mare părlol: M. Eminescu. Acolo unde nu sfârșea, este somnolent iar când încearcă să facă o așa numită filozofie plină de sîerie și mormite, scrișul său denotă o **imbecilitate aforistică**. Totuși, Al. Vlahuță are un merit. Acela de-a fi descoperit că, după moarte, în craniu, pot locui șoareci. Oare atâta lucru nu e suficient ca să asigure cuiva o longevitate?...“

Amintesc d-lui Manoliu că Al. Vlahuță care „n'a fost nici poet, nici prozator, nici ziarist, nici... nici“, a scris — totuși — „România pitorească“, „Pictorul Nicolae Grigorescu“, „Din trecutul nostru“ și multe volume de nuvele pe care s'au plecat cu pietate generații întregi de tineri nu chiar așa „deștepti“ ca domnul Petru Manoliu.

Cineva, neliterat, dar om de omenie, a calificat notița d-lui Manoliu: **nermănie**.

După ce s'au sesizat ziarele de notița dumnealui, domnul Manoliu face o altă notiță „In chestia „Al. Vlahuță“ în care vrând să fie abil, apare odios.

Și anume pe un ton de ironie fină (zice dumnealui) se scuza pentru că „a greși e omeneste, așa ni se spune mereu și așa credem și noi. A recunoaște că ai greșit este, azi, mai mult decât omeneste...“

Pasă-mi-te domnul Erasmic vrea să iasă din afacerea asta supra-om, sau cam așa ceva. Și descopere notițea sale chiar merite: „notița noastră, greșită cum este, are o valoare oarecum experimentală...“

„Ne-a copleșit atitudinea morală a confrăților Al. Vlahuță le poate multămi recunoscător, iar noi îi cerem iertare“.

Recunoașterea sinceră a unei greșeli — de neiertat totuși — ne-ar fi făcut să uităm imensa gafă a d-lui Manoliu. Atitudinea revoltătoare de ironizare a celor cari vin să apere memoria unui mare scriitor, terfelită în modul cel mai nerușinat cu puțință, este incalificabilă.

TOMA VLADSCU

„MARIA DOAMNA“

se numește poemul d-lui Aron Cotruș, în care este proslăvită Regina Maria. Rareori s'au imbinat în limba românească expresii și cuvinte mai nobile și mai sincere spre a preamări un chip care merită prinsoasă admirație și dragoste, decât versurile d-lui Cotruș. Placheta, apărută într-o ediție de lux, ar trebui tipărită în broșură populară, ca să ajungă cât mai aproape de inima poporului.

La școala unde am învățat eu, erau două profesoare și doi profesori. Dacă profesoarele așa apucase lumea de mult și le spunea „domnișoare”, așa le spuneam și noi școlarii; celor doi profesori însă numai noi le spuneam „domnu”, ceilalți nu. Și adevărat că numai pentru noi, cei mititei, profesorii erau ca niște ființe cu totul superioare, de altă esență parcă, un fel de zei.

Când am învățat eu, unul din cei doi profesori era ardelean, de felul lui din Făgăraș, bărbat impunător și frumos, brunet, cu fire blajină și foarte sfătoasă. El era și directorul școlii. Celălalt, măruntel, în timp ce directorul era înalt, era iute ca spirtul și foarte aspru. Cu un cap mic, cu părul ridicat în sus ca o perie, ca el să pară mai înalt, cu o mustăcioară castanie, subțire ca spicul grăului, avea un glas răsunător, care tuna în toată școala. Mai avea întotdeauna și o nua lungă de corn, care șuiera prin vânt și apoi cădea cu plesnet pe palma nefericitului școlar, însoțită de un fel de icnit al domnului, un haa șuerat și el, fiindcă profesorul își încorda toate puterile pentruca „operația” să nu pară deloc o mângâiere.

Și nici nu era așa ceva. Dimpotrivă, chelălăit disperat al celui lovit, arăta că pedepsitul este în sudorile morții, iar dacă te uitai și la chipurile celorlalți școlari din bănci, îi vedeai pe toți galbeni și muți de emoție. Peste toate inimile acelea mici sufla un frig care le îngheța ca moartea. Dar afară de nua, care, trebuia să fie mereu schimbată, căci nu dura mult, deși din lemn tare, Domnu mai avea și altfel de pedepse. „Te dădea căteava” de jucăi „tontorul”, adică te apuca de păr, te sgâlțâia, te repezea prin clasă, de aduceai de multe ori cu capul în tablă. Toată școala îl știa de frică și nu numai școlarii. Domnu era însă om deștept, înzestrat cu multe daruri și mai ales tare priceput în meseria lui. Dacă școlarii și chiar părinții acestora se cam înfiorau că intră „în seria” lui Cristescu, — așa-l chema, — aveau cel puțin mângâierea că învățau carte, nu glumă, cu el. Mi-aduc aminte ca atunci când am învățat sistemul metric, ajungând la suprafețe, ne-a scos în curtea mare a școlii, a măsurat cu noi un patrat cu latura de 10 metri, dovedindu-ne astfel, fără puțință de îndoaială, că acest multiplu are 100 metri pătrați, apoi ne-a mai spus:

— Iată vedeți voi, mă? Un hectar de-al vostru are 100 de patrate de astea.

La lecțiile de istorie însă era neînțeles. Acele lecții erau așa de frumoase că nu le mai puteai uita. Găsea întotdeauna prilej să mai adauge ceva nou la lucrurile știute și câte o povestire lungă și palpitantă cădea când cu gândul nu gândea. Odată, la examenul de sfârșit de an, când venise și primul orașelului nostru să asculte, Domnu, încalzit de subiectul lecției de istorie, care era tocmai la rând în ziua aceea, a prins a vorbi el, luându-ne vorba din gură, și a vorbit cu inimă, a vorbit cu căldură, a vorbit cu atâta entuziasm, încât primarului, un biet moșneag, i-au dat lacrimile de emoție.

Din istorie îi plăcea mai ales Vlad Tepeș. Ce ne mai spunea, câte anecdote nu înșira el despre acest domnitor! Ajungând la travestirea lui Tepeș cu haine turcești, Domnu a vrut să ne facă să înțelegem mai bine și, cum turcii aveau în clasă berechet, s'a repezit la unul din ei, i-a smuls fesul din cap și l-a pus în capul unui creștin, stârnindu-se cu asta o irezistibilă veselie. Cum școlarul creștin se întâmplase să fie un bulgar și acesta era cu capul cam mare, fesul îi stătea numai pe vârful capului, amenințând să-i cadă la cea mai ușoară mișcare. Și bulgarul stătea locului, neclintit, neîndrăznind să miște capul, ca să nu-i cadă podoaba. Era atât de caraghios, cum stătea el pleoștit, și turcul și el neliniștit că-i luase fesul, încât Domnu, socotind că gluma s'a întins destul și că am petrecut cât tre-

bua, a luat fesul și l-a dat înapoi lui Osman, adăogind:

— Tot Vlad Tepeș a poruncit să bată cu piroane în capete fesul unor soli turci care nu și le-au descoperit înaintea lui.

Dar dacă e vorba pe asta, cu cuiere trebuie să-ți prindem mai degrabă de capul tău, Marcule, ca să stea să nu cadă. **Glava ta bostanată, bre!**

Pe urmă, povestind încercarea grecului Catabolinos de a atrage pe Tepeș în tabăra turcilor, Domnu ne mai spuse:

— Și n'a izbutit să păcălească pe Vodă, măcar că grecul ăla era mai deș-

„DOMNUL”

de G. BANEA

tept decât blegul de Sandorino, colegul vostru...

Afară de lecțiile de istorie, Domnu nostru era cu deosebire priceput la cele de aritmetică. Pentrucă el facuse școala de institutori din București și știa și franțuzește, avea o carte franțuzească groasă cu probleme. Ne traucea din cartea aceea câteva și ni le dădea să le facem acasă. Erau grele de tot. Lungi și mai ales complicate, ne furau mult din timpul de joacă. Și cum eu le deslegam mai întotdeauna, eram școlarul lui preferat, deși el m'ar fi vrut mai viu, mai bătuș chiar, nu așa mototol, cum îi păream câteodată.

Domnul nostru nu disprețuia de fel pătură și cred că tocmai din această pricină fusese aruncat spre pedeapsă în colțul acela dobrogean. Știu că-i duceam de multe ori la poșta scrisori recomandate adresate chiar ministrului școlilor de pe atunci, Spiru Haret, care, se zicea pe la noi, îl cunoștea bine și chiar îl prețuia așa cum se cuvenea.

În orașelul nostru nu erau puțini cei care prețuiau „Sângele Domnului”. Și Domnu era prieten cu toți. Era prieten mai ales cu „Domnu Mitică”. Acesta era Popa Dumitru, un bătrân bine legat și gras, de părea din pricina grăsimii mai mult mărunt, cu o barbă mare și deasă îngălbenită de tutun, în care i se încălceau și mustățile groase. Nici nu-i înțelegeai bine vorba. Cuvintele i se înnodau parcă în barbă, mai ales când citea evanghelia.

Popa Dumitru sau „Domnu Mitică”, cum îl botezase Domnu nostru era duhovnicul școlii. De două ori pe an, înainte de Crăciun și înainte de Paști eram duși la spovedanie. Preotul venea la școală, se așeza pe un scaun într-o clasă lungă dinspre stradă — clasa slujă și de cancelarie — și noi eram văritți toți înăuntru pe ușa cealaltă, ca oile la strung.

Ne așezam toți în genunchi și spovedania începea. Se înțelegea că eram numai noi singuri și duhovnicul. Spovedania, noi îi spuneam mărturisire și parcă era mai bine, nu era lungă. Doar câteva întrebări scurte ale preotului, dar vorbele lui sunau ca cele din bucoavnă și din cărțile bisericesti.

— Ați ascultat de părinții și de în-

vățătorii voștri?, începea preotul.

— Daaa!, răspundeam noi în cor.

— Ați postit toate posturile cum se cade?

— Daaa, răspundeam noi și la cei mai mulți asta nu era o minciună, pentrucă „posteste robul lui Dumnezeu, că n'are ce mânca”.

— Ați injurat de cele sfinte, v'ați certat, v'ați bătut?

— Nuuu!, răspundeam noi cu ipocrizie.

Mai târziu, când eram prin clasa a

treia, a patra, Popa Dumitru ne mai pune-nea o întrebare:

— Ați sărit părleazurile?

— Nuuu!, răspundeam noi. Cei mai mulți nu pricepeau ce rost are întrebarea asta, dar vliăganii de prin mahala, repetenți de câte două-trei ori, chico-teau infundat și-și dădeau coate.

— Atunci, cum văd eu, aici sunteți numai băieți buni și supuși. Nui nici un zavistic, nici un pizmătareț, nici un calpuzan printre voi. Atunci puteți veni mâine la grijanie. Acuma dați gologănași.

Fiecare din noi ne sculam de jos, de unde sătusem în genunchi, ne apropiam de masa lângă care stătea duhovnicul, îi sărutam mâna și lăsam pe masă câte un gologan mic de 5 bani, pe care-l ții-

sem strâns în pumn să nu-l pierdem.

Un bulgar, băat de targoveț, venise odată cu un ban mai mare de nichel, un gologan de 20 de bani. A pus gologanul pe masă, dar și-au luat din gramoa și restul de 15 bani.

Atata a trebuit altora mai puțin. Veneau numai cu bani care trebuiau schimbați. Funeau pe masă gologanul de 10 bani, ori de 20 de bani și-și iadu singuri din gramoa întotdeauna mai mult decât pusese, 15 ori 25 de bani. Asta a mers numai odată, căci la sporvedama următoare „Domnu Mitică”, deși se prefăcuse încredent, urmarise atent operația și prinzând pe tâptași, i-a ocarit tare furios, spunându-le pe drept calpuzani.

banuia că trebuie să fie ceva necurat cu banii, ori gologănași, cum le spunea el, pentrucă, după ce se termina la noi la școală, ritualul spovedaniei se continua la cârciuma de peste drum. Acolo duhovnicul, care cu adevărat „avea mână de popă” se cinstea din belșug cu cei doi profesori ai noștri și toți gologănași treceau în teigheaua crășinarului în schimbul „Sângeului Domnului”. Târziu de tot venea vorba dela crășmă să plecam acasă și, după ce Moș Peru, servitorul școlii, suna clopoțelul, ne înprăștiam și noi gălăgioși în toate părțile...

„Odată, când eram printr'a treia, nu știu ce mi-a venit că am făcut o poezie. Era vreme de iarnă și ninge și eu mă uitam cum se leagănă fulgii, cum cad alene la pământ, sau cum îi ia câte un vârtej și-i răsucesce prin aer. Lucrurile astea le-am scris în rânduri, cum știam că sunt scrise poeziile.

Băieții ceilalți mă urmăreau curioși și, cum a intrat Domnu în clasă, m'au și spus că „am făcut o poezie”.

Domnu mi-a scos cam pe nevrute versurile, le-a citit, s'a uitat la mine lung și m'a întrebat mereu, iscodindu-m de mi-a venit să le fac. Eu, cu inima ticăindu-mi, i-am spus cum se întâmplase și Domnu, rozându-și nițel mustața, mi-a pus mâna pe cap, dar nu ca să mă dea căteava, poate a mângâiere, mi-a luat poezia și întins a trecut în clasa care slujea și de cancelarie și se găseau încă ceilalți trei profesori. Ce s'o fi petrecut acolo nu știu,

Nuvela și schița ca tipuri literare

Precizări și diferențieri

de G. C. NICOLESCU

Chiar fără să fii contra genurilor literare, dacă încerci să lucrezi cu ele, trebuie să le recunoști o sumă de lacune. S'ar putea spune, de unii sceptici, că sunt inutile, chiar dacă sunt realități. Alții însă le folosesc și câteodată întrebunțarea lor poate să ducă la lucruri foarte concludente în ce privește clasificarea, dacă aceasta este o realitate în studiul literaturii. Oricât de fervent partizan ar fi cineva al genurilor literare ca realități și cu cât le va utiliza mai mult, nu va putea să nu recunoască onest că dacă aceste calapoade se pot aplica și dau rezultate atunci când este vorba de priviri globale, nu tot așa e cazul când este vorba de o pătrundere mai atentă și o diferențiere dintre opere separate numai prin câteva nuanțe pe scara genurilor.

Dacă cei mai mulți vor putea deosebi un pastel de o odă, o poezie de un roman sau o baladă de o fabulă, mult mai puțin vor putea deosebi cu adevărat o epigramă de o satiră (ținând seama că sunt epigrame care au și mai mult de patru rânduri), o idilă de un cântec sau o nuvelă de o schiță. Asupra diferențierii acestora două din urmă mă voi opri, încercând să dau câteva precizări. Ele, probabil, nu vor rezolva problema, care de altfel comportă o foarte subtilă adăncire și asupra căreia mă gândesc că voi putea insista mai pe larg altcândva, când timpul mi-o va îngădui, dar voi arăta, cred, cât este de delicată și complicată și cum este necesar să te apropii de rezolvarea ei cu totul pe alte căi decât pe cele pe care le-ar fi bănuit vechia poetică.

În general, cu toată lipsa unei adevărate Poetice, afară de manualele școlare și de un curs litografiat al d-lui M. Dragomirescu, accentul cel mai puternic, când este vorba de a deosebi schița de nuvelă, se pune pe amploarea bucății: câteva pagini sunt o schiță; mai multe pagini constituiesc o nuvelă. Fără îndoială, criteriul acesta al cantității este salutar atunci când ai de deosebit pe **Conu Alecu de în lumea dreptății**, dar nu mai poate fi întrebunțat față de două bucăți de mărime mai puțin deosebite. Cum deosebi pe **Moș Niță Hârleț de Puiu**, ca să rămănem tot la opera d-lui Brătescu-Voinești, care sunt egale ca întindere? Cum spuneam mai sus, ca totdeauna când lucrezi cu genurile literare, totul poate fi foarte folositor când calapoadele sunt utilizate pentru măsurarea mediilor, dar sunt cu totul insuficiente când vrei să intri în

adâncimi sau ești obligat să le aplici la periferie, spre punctul de contact cu unul sau altul din genurile literare vecine.

Este o eroare să se creadă că o schiță este un fel de schelet de nuvelă. Un schelet de nuvelă, în sensul de **ébauche**, nu este nuvelă, după cum nici o schiță nu este o nuvelă. Pe când însă prima are trasat un conflict, o desfășurare și o rezolvare, cărora le lipsește numai adăncirea și vestmântul formei adecuate, schiței îi lipsește elementul esențial: desfășurarea în timp și spațiu. Din elementele lui **Conu Alecu**, spre pildă, oricât le-ai mai adănci, dacă lucrul mai este posibil, și le-ai da amploare, nu se va putea scoate niciodată o nuvelă. Din **Jeana**, publicată de Duiliu Zamfirescu în 1883, care are cam aceeași întindere și care poate fi socotită un schelet de nuvelă, întrucât toate nuvelele nerezolvate sunt așa ceva, s'ar putea face foarte bine o nuvelă, în care conflictul și rezolvarea lui sunt vizibile din prima formă.

Pară în general admis că este cu deosebire caracteristic pentru schiță să-și aibe subiectul plasat într'un singur moment. Elementul temporal este hotărâtor deci. Thibaudet scria undeva că din cauza simțului și necesității duratei, Englezii, care reușesc așa de bine în roman, sunt incapabili să scrie schițe. Cum într'un singur moment nu mai poate fi vorba de succesiune, apare limpede că schița este o bucată literară lipsită de o acțiune care să înceapă, să se desfășoare și să se încheie. Este în ea sau o mișcare surprinsă într'un moment sau una care să fie suspendată în timp. Schița înfățișează o trăsătură de caracter sau de sentiment, nu mișcarea caracterului sau sentimentului față de deosebite întâmplări. De aceea, în schițe, nu există **întâmplări**.

Este interesant că numele ei se află și în plastică, de unde desigur l-a luat literatura, însemnând acolo: desen făcut din câteva linii caracteristice, care scot în lumină mișcarea sau atitudinea. În italienește, de asemenea, pentru acest gen de opere se întrebunțeaua trei termeni: schizzo, profilo, bozzetto, toți trei luați din plastică. În franțuzește termenul din plastică nefiind trecut în literatură, nici n'avam un nume pentru astfel de bucăți, ci li se spun: courtes nouvelles. Și atunci te poți întreba dacă nu cumva chiar semnificația inițială a cuvântului arată că schița este o punte de trecere între static și dina-

mic, între plastică și literatură. Astfel situată, ea va utiliza cu necesitate descrierea, care prin esența ei aparține genului liric, așa că schița devine o punte de trecere între liric și epic.

Nu trebuie să uităm că sunt anumite arte, care s'ar putea numi de tranziție și care fac legătura între altele două. Așa sunt: gravura, așezată între pictură și sculptură; cinematograful între pictură și teatru; unele poezii („De la musique avant toute chose”) și, în orice caz, opera, între literatură și muzică, etc. Este firesc ca ele să aibă o structură deosebită de a fiecăreia din cele două între care se află și să aibă niște legi proprii de dezvoltare. În această categorie de artă de tranziție, care este la intersecția a două alte arte — pictura și literatura — și la intersecția a două genuri — cel liric și cel epic — se află schița.

În schiță, nimic nu trebuie să se desfășoare și nu trebuie să avem o rezolvare finală, pentrucă atunci avem o nuvelă sau un schelet de nuvelă. Din această cauză **Puiu**, **Taină**, **Moartea lui Castor**, socotite de mulți ca schițe, sunt, indiferent de dimensiunea lor, nuvele. Bucățile în care acțiunea, conflictul și rezolvarea finală cad pe un plan cu totul secundar, dacă nu lipsesc cu totul, pe primul plan rămânând zugrăvirea unui personaj sau a unui sentiment, cu condiția să nu avem decât un moment, sunt schițe, nu nuvele. În el este static, nu dinamic. Iar dacă pot apare câteodată și elemente temporale sau spațiale dinamice, ele nu sunt actuale, ci numai raportate la momentul surprins, devenind simple instrumente de înfățișare statică.

Firesc, acest punct de vedere acceptat, va mai fi nevoie și de mult curaj pentru a înfrunta tradiția și a așeza la locul lor bucăți care, lipsind un criteriu precis, singurul până acum fiind cantitatea, erau greșit clasate. Și fără îndoială, atunci vom avea surpriza să constatăm că bucăți de câteva pagini sunt nuvele, iar altele mult mai lungi sunt schițe.

După cum între nuvelă și roman deosebirea nu poate sta în numărul de pagini, tot așa între nuvelă și schiță, privite ca tipuri literare, deosebirea n'a putut fi pusă în lumină atâta vreme cât au fost măsurate extern și nu s'a intrat în adânc, spre ceea ce este esența fiecăreia.

după vreo jumătate de ceas însă au început să vină prin clasa noastră și cele două profesoare și directorul, privindu-mă curioși, chiar pipându-mă, parcă nu știu ce lighionă crudată aș fi fost. După aceea Domnu m'a scos la tablă, m'a pus să scriu vreo două-trei versuri din poezia mea și mi-a aratat câte ceva din prosodie. Băieții ceilalți, bucurându-se scăpau de lecții, reținuse din toată aplicația că trebuie să numeri silabele, ca să fie același număr în toate versurile și apoi în te poezii. Toți ajunseseră poezii. Îi vedeai numai cum înnumără silabele pe degete și ticlușec versurile. Multe erau reminiscențe din colinde, din cântece, dar și mai multe erau țărănici o vitoare. Așa că Domnu a strigat odată, cum striga el de îngnețam toți, a strigat la poezii numeroși să-și vadă ce carte, că nu e de ajuns să potrivești la număr silabele, ca să fie poezie. Pe mine însă mă întreba din când în când, mai încet, când trecea pe lângă mine, dacă am mai făcut vreo poezie. Mă întreba și mai târziu când eram în liceu, de câteori ne întâlneam la vacanțe, vreo doi-trei ani cât a mai stat la noi.

Cu toată asprimea lui n'avea inimă rea și la mine ajunsesse de înimă mai mult. Nu numai că mă pusese monitor, dar îmi dădea și însărcinări mai de încredere. Așa fusese toare bucuros când îmi găsisse o lecție particulară. Pentru căpiva lei pe luna învățam copiii unui ovreiu, care n'ar fi lăsat în ruful capului pe băiețelul și fetița lui să iasă din curtea casei și să se amestece cu ceilalți copii. Pe urmă îmi mai găsisse și alte lecții, așa că, începând să colind pe la toate, după ce scăpam dela școală după prânz, se făcea târziu și m'apuca noaptea pe drum. Și mi-era frică! Într'o fugă năprasnică și fluierând cu disperare alergam acasă.

Dar cu utima însărcinare de a încredere ce-mi dăduse, făcuse de-l dădușese jos de pedestalul, unde-l așezase respectul meu. Iată cum se întâmplase:

Când eram în clasa a IV-a, pe vremea examenelor, îmi spusese să mă duc dimineața, înainte de școală, la el acasă pentru ca să iau catalogul cel mare, să-l duc la școală și să i-l pun pe catedră înainte de a intra copiii în clasă.

Așa am și făcut. M'am dus acasă la el, am luat dela slujnică catalogul, am venit cu el la școală și am intrat în clasă.

Domnu era venit. Dar, așezat pe un scaun, își rezemase capul de catedră și de cotul adus pe lângă cap și dormea adânc. Când m'am apropiat de catedră și i-am pus alături de cap catalogul pe care nu îndrăznisem a-l deschide pe drum, chiar când nu mă vedea nimeni, am văzut că Domnu era plin de păduchi de găină. Al naibei Domnu! Cine știe pe lângă ce coteț, pe lângă ce garduri așteptase, pândind toată noaptea, de-l umpluse atâția păduchi de găină? De bună seamă că nici nu dormise, dacă era așa de somnoros acuma. Vezi, dacă „Domnu Mitică”, prietenul lui bun, l'ar fi luat acum la mărturisire și l'ar fi întrebat despre „săritul părleazului”, oare ce i'ar fi răspuns Domnu?

Eu însă nu știam ce să fac în fața acestui neprevăzut. Să-l trezesc? Doamne ferește, n'aș fi îndrăznit. Atunci am lăsat catalogul ușor pe catedră și în vârful picioarelor am intrat în bancă. Nu peste mult a sunat și clopoțelul de intrare și băieții au năvălit gălăgioși înăuntru. Eu, din bancă, le făceam semneperate să se liniștească spre a nu trezi pe Domnu. Iar el începuse acum a sforâi, de parcă tăia cu fierăstrăul. Și atâta teamă nu înșufia, că nici nu îndrăzneam să rădem. Noroc că în clasa vecină, după ce lovisse cineva tare cu nuiaua în masă, se începuse rugăciunea în cor și atunci s'a trezit și Domnu, căci, dacă apuca să vină și vreun părinte la examen, rușinea ar fi fost mai mare. Deșteptându-se din somn, Domnu, după câteva clipe de buimăceală, s'a frecat la ochi și apoi a pornit repede afară, de s'a spălat puțin la ochi, tot scărpinându-se și scuturându-mereu.

Pe urmă, în cea dintâi recreație, m'a oprit în clasă și cu glas mai mult măhănit, m'a certat ușor, că nu l'am trezit, când i-am adus catalogul.

— N'am îndrăznit, Domnule!

— Ei n'ai îndrăznit... Așa ai fost tu întotdeauna, mă băiete, cum năfălești. În viață, ține minte dela mine, n'ajunge să fii deștept și cuminte și cu frica lui Dumnezeu! Trebuie să fii întotdeauna și îndrăzneț. Să știi dela mine, băiete, că numai obraznicul mănâncă praznicul.

De adevărul învățăturii lui am avut prilejul să mă conving totă viață, dar cea întâmplare eu am regretat-o și mai mult, pentrucă-mi risipise o iluzie, îmi dărmase în țărână de pe pedestalul lui pe „Domnu”.

Țărane!

Te-am întâlnit în satul de plugari
Incovoiat sub carul de nevoi...
De ce?
De ce încerci să-mi spui că ai uitat?
Știi doar... Scuipe cerul sânge spre hotar
Să-ți lumineze chipu 'ntunecat.
Jucau raze în smoala ochilor tăi,
Se-auzea vântul șuerând peste văi
Și-ți improșca fața cu noroi.

Aș fi vrut să te am lângă mine
Colo, pe glodul cel negru din drum...
De ce?
De ce-ai rămas înainte-mi ca mut?
Doru-mi de ce n'ai vrut să se-aline?
Am fi făurit nădejde din lut,
Ne-am fi'nșeles poate la fel ca doi frați...
Serile ne-ar fi găsit împreunați
In dorințe din vise și scrum.

Ți-aș fi 'mpărțit sila de mine,
De tot ce simt că e'n mine stricat...
De ce?
De ce n'ai crezut în cuvântul
Ce vroia să pornească 'n spre tine?
Uite!... Simt că mă chiamă pământul
Departa de-orașul cel negru de fum,
Simt cu gâlgăie în gâtul meu acum
Viață tristă de țaran curat.

Dar mâna mea, spre tine întinsă,
Tu nu ai vrut deloc să o strângi...
De ce?
De ce oare te-ai plecat s'o săruți
Cu buza de-arșiță încinsă?
Sau ți s'au părut ochii mei prea sluți
Ca să poți privi în adâncul din ei?
Ce-ai văzut în peștera ochilor mei
Că n'ai putut să răzi, nici să plângi?

De ce stai cu ochii'n țărână
Inchis în doruri sărmâne?..
De ce?
Ridică-ți fața asprită de vânt,
Fă-mă să-ți simt încordarea din mână
Când duceai plugul prin negrul pământ...
Și fă-mă să simt la fel ca și tine,
Surâsu-mi de buze iar să se-anine...
Ai milă de mine, țărane.

TRAIAN LALESCU

CEASUL CUMPENEI

de GABRIEL BALĂNESCU

Se petrec zilele atât de frumos sub
vârful muntelui Turcinu.

Câteva creste ortografiază diminețile
fantastic de limpezi, neverosimile apropi-
erilor de Dumnezeu.

Iar înserările liturghiază paturile ne-
văzute, clocotele ascunse și donițele de-
șertate de sorbiturile bacilor ascunși
prin bălăriile pământului.

Un drum nesfârșit ca spre imperii
se desleagă. Și nu poți să-l dăbul, —
atât de mare, atât e de frumos, decât
numai ochii închiși îl lasă să ghicească
sfârșitul.

— N'a mai trecut nimeni pe aici?
— „Nimeni n'a trecut“, — răspunde
un glas pe care nu-l văd și nu-l cunosc.
— Dar rugul acesta ars! Rugul cine
l-a ars?

— „Căpătașul șerpilor“, — răspunde
glasul pe care nu-l văd, pe care nu-l
cunosc.

Pe aici am trecut și am lăsat două
zeci și una de mărgele deșirate pe cari

le-am căpătat odată, — odată de mult,
pe fereastra unei case de jos, uitată.

Nu știu ce era cu casa aceea, n'am
văzut-o și n'o cunosc.

Intocmai ca și glasul care-mi întâm-
pină drumul spre piatra de popas a flor-
ilor albe.

Crestele acestea ale Turcinului sunt
atât de apăsătoare.

Imi vorbesc pentru drumul meu. Mă
vor ajuta să ajung. Sau poate mă vor
sili să rămân.

Aci am lăsat doar două zeci și una de
mărgele.

Să plec și să rămân în grija glasului
pe care nu-l cunosc.

Mi-e teamă să nu le fure vreun,
clown rătăcit și să le ducă iubitei lui,
servitoarea boerului cu barbă.

Dar uitasem jos în sat, firul de bum-
bac care le lega.

Se însera.

Câteva paseri băteau vârfurile sboru-
lui. Din buzunarul vestonului, un cuți-

Implinind o jumătate de veac de rod-
nică activitate la Academia Română,
Ion Bianu a fost sărbătorit de colabora-
torii săi, printr'o masă comună, cu care
prilej decanul bibliotecarilor români a
arătat următoarele:

Cu ani în urmă, descinzând în Bucu-
rești, a fost îmbrățișat cu deosebită bu-
năvoință de către bătrânul Laurian,
care l-a numit custode al bibliotecii U-
niversității. Lându-și postul în primire,
Ion Bianu a constatat că întreaga ave-
re a bibliotecii se compune din două
dulapuri cu cărți, o masă de lemn, două
scaune, o găleată pentru apă și o năș-
trapă de tablă, iar personalul bibliote-
cii îl formau el și un om de serviciu.

Am amintit această confesiune a lui
Ion Bianu, căci acel nucleu pe care l-a
găsit el acum șase decenii, la Universi-
tate, a constituit temelia neasemuitu-
lui tezaur de astăzi al culturii româ-
nești: biblioteca Academiei Române.

Ani de ani, munca stăruitoare a lui
Ion Bianu și înțelegerea unor oameni
ca Al. Odobescu și D. Sturza au făcut
ca mănunchiului de cărți dela Universi-
tate să i se adauge noi și valoroase ope-
re, fie prin cumpărături, fie pe cale de
donajuni, cum au fost cele primite din
partea generalului Adrian, Papiu Ilar-
ian, Sturza Scheianu, episcopul Ghe-
nadie, Filipescu și alții.

Cum Academia Română, înființată
prin decretul domnesc din 26 August
1867, nu dispunea de fondurile necesare
procurării de cărți, un an mai târ-
ziu s'a alcătuit o listă de subscripție în
rândurile academicienilor, listă pe care
figurează Timotei Cipariu, episcopul
Dionisie, Laurian, D. Iarcu, episcopul
Melchisedec, V. A. Urechie, Sbiera, etc.

Dulapurile de cărți dela Universita-
te, și fondul realizat prin lista de sub-
scripție, constituiesc baza pe care s'a clă-
dit mai târziu biblioteca Academiei Ro-
mâne.

Nu trebuie să uităm un element esen-
țial în vieța unei biblioteci: localul în
care ea își duce statorniceste existența;

cum biblioteca Academiei a avut în a-
ceastă privință soarta lui Ulise, să-l lă-
săm pe ilustrul dispărut Ion Bianu să
povestească peregrinările suferite de
vrafurile de cărți, până ce au ajuns să
fie adăpostite într'o clădire proprie:

„La 1886 s'au făcut planurile pentru
palatul Academiei, în care o aripă să
fie destinată pentru bibliotecă, cu încă-
perile ei de depozite și săli de lucru,
altă aripă pentru muzeu, iar aripa cen-
trală pentru localurile Academiei în-
săși.

Planurile au rămas însă pe hârtie și
se păstrează la Academie. Regimul li-
beral a căzut la 1888 și câțiva ani nu
s'a mai vorbit de palatul proiectat, iar
biata Academie a rămas tot în cele
două săli igrasioase, din vechea univer-
sitate.

Dar mai era cineva care înțelegea și
se interesa de asemenea lucruri: Era
regele Carol.

La 1892 Teodor Roseti fiind minis-
tru la instrucție, mi-a spus că Acade-
mia trebuie să iasă fără întârziere din
localul universității și m'a însărcinat să
caut un local de închiriat sau de cum-
părat. Am cumpărat casa Cezianu, fos-
tă a lui Filipescu-Vulpe, din calea Vic-
toriei, unde a fost îndată mutată Aca-
demia cu tot ce avea. Apoi, după câțiva
ani au fost cumpărate casele vecine,
Belu și Zaleski, precum și terenul vi-
ran din fund, care aparținea unuia din
frații Cezianu. Așa s'a format frumosul
teren pe care se va înălța cândva
palatul definitiv al Academiei Române
în proporții mult mai mărețe decât
cel proiectat la 1886—87.

Localul din calea Victoriei, în plin aer
și lumină, susceptibil dezvoltării pentru
trebuințele Academiei și ale bibliotecii,
a fost repede pregătit pentru noul scop.

Un nou mijloc pentru îmbogățirea bi-
bliotecii a fost schimbul de publicații
cu Academile, societățile și institutele
științifice din străinătate. Pretutinde-
nea propunerile noastre au fost prime-
te bine și cu frățească dărnicie.

În acest timp biblioteca statului ve-
geta cu un buget de 70—80 mii lei; lip-
sita de toate condițiile de dezvoltare, a
fost scoasă și ea din localul universității
și mutată într'o veche casă în ruină,
în strada Academiei unde este acum ve-
selul teatru „Cărăbuș“, iar după puțini
ani a fost mutată, tot cu chirie, într'o
altă dărărmătură, unde este acum Mini-
sterul de Război. Acestor triste pere-
grinări le-a pus capăt marea criză din
1901, când Statul prin lege a cedat-o
Academiei cu subvenție anuală de lei
25.000.

Au venit în dar una după alta câteva
biblioteci dela răposatul profesor Co-
staforu, episcopul Ghenadie din Buzău,
generalul Penacovici, Sturza-Scheianu,

G. Em. Filipescu. Daruri mai mărunte
veniau din multe părți, iar în unele tim-
puri favorabile veniau și mici fonduri
extraordinare dela guvern (D. A. Stur-
za), mai ale pentru manuscrise vechi
și documente istorice, căci alături de
cărți se înfiripase și o secție de manu-
scripte și documente, de stampe, portre-
te, hărți geografice, etc. și chiar un ca-
binet numismatic.

În Martie 1904, printr'o lege specială
cunoscută astăzi sub denumirea de le-
gea depozitului legal, s'a stabilit obli-
gativitatea pentru atelierele de arte gra-
fice de a trimite gratuit bibliotecii Aca-
demiei Române, câte două exemplare
din tot ceea ce tipăresc, înlesnindu-i-se
astfel îmbogățirea cu întreaga literatu-
ră românească.

Dacă această lege i-a asigurat bibli-
otecii Academiei Române sporirea co-
lecțiilor de tipărituri, o atenție deosebi-
tă a acordat-o Ion Bianu achiziționării
de manuscrise, documente, cărți vechi
românești, lucrări străine referitoare la
țara și poporul românesc, călăuzit de
dorința ca, pe viitor, cercetătorii noștri
să poată găsi la Academie, informațiuni
cât mai complete asupra trecutului ro-
mânesc. Și, tot din largul spirit de în-
țelegere și din priceperea lui Ion Bianu,
ajutat de colaboratorii săi, dintre care
în primul rând trebuie să-l amintim pe
Al. Sady-Ionescu, a eșit și actuala orga-
nizare a bibliotecii Academiei Române,
organizare din cele mai moderne și
practice, care a slujit mai târziu de mo-
del altor biblioteci din țară.

Astăzi, biblioteca Academiei instala-
tă în noul ei local, și acesta provizoriu
— căci clădirea palatului Academiei ur-
mează să fie începută în anul viitor —
este cea mai bogată din țară, însumând
aproximativ 250.000 volume de cărți,
aproape 16.000 colecții de periodice,
cam 7500 manuscrise, 53281 documen-
te și 15 26 cărți vechi românești; ace-
stor colecțiuni li se adaugă un bogat mu-
zeu numismatic, și cea mai înzestrată
colecție de hărți, stampe, fotografii, etc.

Întreg acest tezaur este păstrat în
depozite moderne, prevăzute cu rafturi
metalice, fiind astfel ferit de incendii
și umezeală.

Pe lângă fiecare dintre secțiunile bi-
bliotecii funcționează câte o sală de
lectură, deschisă publicului în tot
timpul anului, dela ora 8 dimineața,
până la 6 seara, în afară de lunile de
vară, când funcționează doar dimineața,
între orele 8—12.

Oprindu-ne aici cu expunerea, vom
reveni în cadrul unui articol special, a-
supra cătorva din cele mai importante
piese din colecțiile bibliotecii Academiei
Române, precum și asupra organizării
ei.

Comoara din pădure

De cu seară moșul închise ușa afară
Și-și legă de pom cînele. Apoi
Noaptea se strecură filiiind ca o pasăre rară
De trecură prin pădure, în fugă, strigoi.
Moșul închise ochii și după
Perete scormoni cu unghiile rar:
Mîna de dedesubt vroia să rupă
Liniștea — și se'nfigea în sac ca un par.

Cînd scotea moșul banii mici,
Glasul iar, șerpuia la ureche;
Iar în jurul laviței se-adunau pitici
Dintr'o poveste cu Muma Pădurii, veche.
...Așa încearcă moșul să desgroape traista
Dar mereu mîna de dedesubt îi lua încet, ochii
Ca pe niște boabe vopsite violet
Atîrnate la poalele nopții, în rochii...

De-afară, spre dimineață gemu ciinele
Și'ncepură pasările să cînte
Parcă Iisus ar fi împărțit peștii și pînile
Numai lui i-ar fi întins cojile frînte...
Se'nviară crengile; 'n pădure bătu soarele
Vinătorul trecu aproape, aproape,
Și strigă la cîne ceva. Răspunseră isvoarele,
Numai înăuntrul cineva din pământ continua să sape.

Ochii moșului rămaseră așa:
Pironiți în busuiocul din vatră...
În grămada scoasă aurul strălucua
Iar gura-i rămăsese stinsă, uscată.

— Vezi, zice acum femeii, pădurarul cel nou.
Ținea comoara 'ngropată 'n oale,
Își făcuse haine din coji de ou
Și-i veneau femei cu păr roș și goale.
Iată: mîine luna o să descrească,
Să trimiți copiii să se 'mpărțesească.

AL. RAICU

Poeme pentru Sânziana

Urme stinse

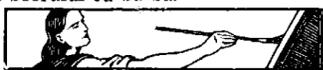
Istorisesc de tine
crivinile de vise și dureri,
pe unde azi însingărările haine
îmi poartă pașii fericirilor de eri.

Te sorb din cupa serii
ca pe o unduire de absint,
ca pe o rază-aprinsă în cramele tăcerii,
ca pe o lacrimă căzută 'n noaptea de argint.

Te chem, desmierd frunzarele,
ce'n coaja lor ne îngropară numele...
Ieri printre crengi juca în stoluri soarele...
Astăzi și zările s'au șters și urmele.

Mi-s șoaptele deșarte
și amintirea ta mă chiamă spre pământ...
Mă 'nvălesc în frunze scuturate și în moarte
să simt pe buze urma iubirilor ce cânt.

ION TOLESCU-VALENI

„VORBA DULCE“ ... sau „TONUL FACE MUZICA“

— Schiță dramatică —

de ION SARBUL

SCENA I.

O primărie de sat. S'aud lăutari la o nuntă în vecini. Lume multă în primărie...

NOTARUL — (șade la masa lui și puface în niște hârtii... Din când în când ridică ochii sanchiu asupra celorlalți).

VASILE: (ar vrea să vorbească și

și ia seama... Se vede că notarul este supărat. În timpul asta intră:)

NEA NICOLAE (gălăgios și vesel): Bună ziua fraților!... Adică bună dimineața că de... avem nuntă 'n sat și la nuntă așa se zice: bună dimineața. (Mică pauză). Mă, da vă grăbiți cu oficierea căsătoriei... nu puteați să mă așteptați... ai? Bre, bre...

NOTARUL (posac): Păi n'ai dat ofițeria stării civile ajutorului? Se grăbeau tinerii... nu noi... Am chemat pe ajutor și gata... i-am procopsit.

NEA NICOLAE: Bine, bine, foarte bine, nu zic cu ce asta... că țineam eu să ofițiez... dar așa fi vrut să fiu și eu de față, să-l aud pe ajutor cum zice: „prin consimțământul „reptic” — apoi o îndreaptă „reciproc”... și pe urmă, imi erau uragi tinerii... Vecini de!... Am dat o fugă... că poate săptămâna ce vine pun la treerat... și am vorbit de mașină.

(S'aude cântecul din gură, după lăutari)

Când am plecat la'nсурat,
Fost-am beat ori fermecat
Cu eșchiță din porții
Cu ciucurii din catrânți.

NEA NICOLAE (ascultă): Asta-i Nicu al popii... Strașnic... strășnic mai cântă.

VASILE: Păi alta știe? Vai de sufletu lui taică-su... Of... of... cât-il mai ține și pe popa cântecul asta... în siminar numai să cânte a învățat. Câte trage bietul popa de pe urma lui... Ș'atâta are.

NEA NICOLAE: Bine... bine... Vasile... dar încaileă cântă nu glumește... Dar par'că era vorba să se'nsoare și el... tu știi mai bine... că sunteți neamuri... cuscrii ha?

VASILE: Așa, așa, cuscrii, cuscrii, că d'ăia ziceam și eu... s'a luat de gânduri părintele... S'a dus cu el la vedere... la Adâncata... la fata lui Nicolette... Nicușor al popii și-a dat în petec... s'a așezat pe băutura și praf s'a făcut... Să nu mai audă fata de el... Și el acum o ține numai în cheful... cu lăutarii de gât... Stângaciul îi zice la ureche și el îi zice din gură de mama focului... Zice că de supărare.

(S'aud lăutarii și gura lui Nicu).

NEA NICOLAE (ascultă): Cum o fi... cum n'o fi... cântă afurisitu, cântă de ne omoară... Pe urmă avere are, neam bun este, n'a zăletit flăcău, își vine el în fire... Nici noi n'am fost mai breji când eram ca el — și eram destul de necăjiți... mai multe guri pe-o mămăligă, da popa-atâta are, vine el pe apa drumului... vine el pe șleau... (Se stinge cântecul; către Vasile):

— Da tu Vasile, tu, cu ce treabă pe la Primărie.

VASILE: Aveam ceva cu domnu notar... Da aștept... aștept... îl văd că are mult de lucru și mai e și cam supărat.

NEA NICOLAE: O fi... o fi săracu, câte are pe cap... I-a mai venit acum și altă belea. Boerul nostru... și asta supără... supără foc...

NOTARUL: Aș... nu e asta... nu mă supără pe mine așa — fitecine... Boerul își vede de boeria lui, eu de...

NEA NICOLAE: Uite că nu-și vede, se bagă'n toate...

NOTARUL (continuă). Eu de legile mele-aici... (supărat), ar trebui și învățătorul să-și vadă de școala lui... acolo... NEA NICOLAE: Aha... asta-i buba. NOTARUL: Să nu s'amestece în treburile comunii...

NEA NICOLAE: Cum să nu s'amestece în treburile comunii? Se poate? Păi nu-i consilier de drept? Dacă nu s'o amesteca el, d'apoi cine. Gore Vățeșelul? Niță Văcaru? Ei bată-te să te bată notarule, da bine le mai nimeri!

NOTARUL (dărz): Ce să mă bată... ce să mă bată...

NEA NICOLAE (râzând): Toaca... să te bată... notarule... Te superi că s'amestecă dascălu'n comună... Boeru da, să-și vadă de castelul lui, că au crescut balarile până'n strășină... să nu s'amestece, d'invățătorul se poate?

VASILE: Păi cum... așa zău... Ce să zic, noi am avut noroc, adică satu nostru, cum zic, am avut noroc cu învățătorii... Iacă, de cand știu eu ce e pe lumea asta, ș'apoi am și eu vreo 30 de ani, numai dascăli buni am avut.

NEA NICOLAE: Dreptu-i, n'am avut nici unu ca Vălătuc din Valea lui Căne...

VASILE: Ala numai de politică... de adunări... de beții se ține...

NEA NICOLAE: Îi adună oamenii din șanturi...

VASILE: Îi ling căinii la gură de păcătoș ce-i... și copiii la școală sparg geamurile... Nu zău... am avut noroc mare... După răposatu, veni fiu-său asta...

NEA NICOLAE: Se cunoaște că-i fecior... tot ca tată-său, bun de tot...

VASILE: Bun zău...

NOTARUL: Să-i cadă bunu la inimă...

NEA NICOLAE (sigur pe ce spune): Bun dom'le, bun... Nu-i acru ca dumneata. Da zău, mă notarule, eu cred că pe voi vă 'năcrește și slujba asta, mă... Eh... dascălia e alteva... e lucrul subțire...

NOTARUL: Subțire, pe dracu...

NEA NICOLAE (sigur): E lucrul mare dom'le, mai ales când și dascălu e om...

NOTARUL: Om pe dracu. Așa om... ce știe el decât satul și satul.

NEA NICOLAE: Da ce-ai vrea, să-l vezi ca pe Vălătuc... investimântat în

fundră neagră, de trei peste genunchi, cu mânuși albe, unsuroase la vârfuri... împărțind cărțuții cu discursuri și pregătindu-se de deputăție în băutura cărciumii lui Oancea, vorbind netrebnicilor din sat — că n'ul mai ascultă nimeni acum — despre „democrație”.

VASILE: Ori ce pe Răducanu de la Capu Dealului, care zice că se'mbracă țărânește ca noi... și-l dă jos blănurile de pe la gât și serveta de piele, ca a vocații la oraș.

NEA NICOLAE: Da... și pe-al nostru îl iau așa... pe surcică... că păcat de el, că s'a născut să moară rob.

NOTARUL: Păi ce spuneam eu.

NEA NICOLAE: Rob să moară... dar rob al datoriei... ca și tată-său, care odihnește în pace veșnică... totdeauna cu flori proaspete pe mormânt, de la cei pe cari i-a învățat numai bine.

VASILE: Că de la sfaturile lui, — imi spunea tata, — bătrânii din sat au sădit în preajma caselor brazdele de flori și livezile de pomi altoiți, cu roadele de le da poalele'n pământ.

NEA NICOLAE: Nu se'mbracă în fundră neagră, ca ăia de umbilă după dric la oraș, ba și cu mânuși, despre tainele politicii habar n'avea, împărțea numai cărți cu sfaturi gospodărești... și cu frica lui Dumnezeu.

VASILE: Ala săracu, nu cred să fi visat vreodată în viața lui... știi adică, nu cred să-i fi trecut vreodată, în viața lui, prin cap nălucirea să alerge după vreun scaun de dipotat...

NEA NICOLAE: Din cartea ce învățase el, învăța și pe ceilalți la rândul lui... Înțelesese el că nu-i mai mare cuminenție pe lume, decât aceea ca tot omul să se stâmpere la locul ce i se cuvine.

NOTARUL: Da? Da d-ta de ce nu-ți faci feciorul învățator, dacă-i așa? NEA NICOLAE: Păi dacă ese anu asta doctor de oameni, nu-i ca și dascăl? Ș'apoi când Ionică al meu o ești doctor, credeți voi că-i mai dau drumu de-aici din sat? Așa să creadă el! Să stea aici, cu învățătorul, să vadă de voi, de sănătatea și de prostia voastră...

VASILE: Cum făcea boerul Barbu de pe vremea tăii... Conu Banbu de... Bietul Conu Barbu! pe care l-au dat gata ai mari de la București... Ce bună-tate de om... imi spunea tata!

NEA NICOLAE: Bun... bun... I-am apucat și eu... și zău... cu cât trece vremea cu atât vedem ce bun și ce înțelept era și mai ales pe vremea aceea, când puțin le păsa la boerii mari de viața noastră de țărani trudiți.

VASILE: Nea Nicolae, imi spunea tata, că tot ce avem bun în sat, de la el avem.

NEA NICOLAE: Păi cum?... El ne-a făcut satu cu drumuri largi și drepte... El ne-a dat moșia de dreptul nou în arendă... fără mijlocirea arendașului... Și ce învoială ușoară... Pe urmă, cum sta el de vorbă cu oamenii... Și cum era castelul atunci, adică până bine de curând.

VASILE: Până când a venit conu Barbu asta, al nou...

NEA NICOLAE: Se potrivește numai la nume, la fapte și la minte ba...

NOTARUL: Apoi atunci de ce l'a lăsat ixicutor testamentar?

NEA NICOLAE: Așa ca să ne amărăm noi cu el... Nu l'ați auzit Duminică trecută? Să iasă din gura unui om cu carte asemenea vorbe... Asta, ori că-i prost... ori că-i nărod...

TOȚI: Da zău... L-am auzit... Ne-am făcut și noi cruce.

VASILE: Păi pe-acolo, pe unde o fi fost el, n'a umblat pe pământ, prin lume?

NOTARUL: A fost ministru plenipotențiar la Roma, la Londra, la Paris...

VASILE: Și-acum când vine la noi în țară — că zice că a intrat în pensie — el crede că dejugă la moara părăsită... Crede el că țara asta a rămas tot așa cum a lăsat-o el acum 25—30 de ani când a plecat în străinătăți...

UN ȚARAN: A venit să se ia la harță cu învățătorul din Valea lui Căne pentru dipotăcie...

NEA NICOLAE: Să vorbească și el altfel... ca un om cu carte... umblat prin lume... că de... e boer mare. N'ați auzit, îi lua pe toți de parcă ar fi fost robi pe moșia lui...

Șeful de jandarmi: că să mai închidă ochii la blestemății... Preotului: că să-și mai îndrepte ochii și'n altă parte... Doctorului: că să mai lase și pe Stoichița să mai tragă de scrântea...

VASILE: Auzi... mneata... în ziua de azi să mai creadă boerii în leacuri băbești!

NEA NICOLAE: Păi n'a avut dreptate învățătorul nostru când i-a trântit-o, în față, pe șleau: „Bine boerule, atunci întoarce lucrurile... Pe Stoichiță îl facem doctor în sat... pe d-l doctor îl trimitem la închisoare că-i șarlatan... pe d-l pretor și pe jandarmi îl trimitem la drumu mare, nu ca să păzească avuțul nostru, ci să hoțească... Pe d-ta boerule, te facem învățător în locul meu aici, eu intru văcar în sat în locul lui Niță, pe Niță văcaru îl trimitem să reprezinte țara acolo la Londra, unde-ai fost d-ta”.

NOTARUL: Păi vedeți, astea-s vorbe de spus unui boer mare... Nu face asta mulți purici aici în sat. Cu clonțu lui... odată se vede aruncat cine știe unde.

NEA NICOLAE (sare): Da ce e notar? E învățător... Nu-l poate clinti nimeni d'ăici decât dacă vrea el. Cum adică, să fi boer și să ai dreptul să spui toate prostiile din lume. Să lași lumea să-și spargă capu... să se fure unul pe altul, și tu jandarm și tu pretor să nu le faci nimic pentru că boerul cutare își apără clăcașii... Să lași pe Stoichița să tragă de scrântea și să pue în

scânduri să strice mâinile și picioarele oamenilor și să nu chemi pe doctorul că se plânge Stoichița boerului că nu poate mânca și el o pâine din pricina doctorului. Păi treabă-i asta...

VASILE: Și dacă vine învățătorul și îi cam dă boerului cu praftorița pe la nas, boerul se supără...

NEA NICOLAE: Poi bine mă... eu nu știu cine știe ce cartă... dar de când sunt primar am văzut și am învățat multe... vă întreb, când o ești fiu-meu mâine-poimăine, doctor, să stea cu mâinile'n sân. Poi d'ăia l-am ținut eu în școli... Ei comedia dracului!

NOTARUL: Bine, bine, da ăla e boer și el... vai de capul lui...

NEA NICOLAE: Fugi domnule d'acolea... boer e ăla care ordene în leacurile lui Stoichița... mai rău ca muerile?

VASILE: Ei și d-ta Nea Nicolae, parcă crede... Votu săracu... votu... Se face și el așa... să zică și el că ține cu țărani... vin alergerile mâine-poimăine și-l bate la voturi dascălul din Valea lui Căne.

NEA NICOLAE: Apoi asta-i și mai rău. Când crede omu, calea valea, să zicem că face prostie din credință, dar când nici nu crede și face prostie din șiretlic, pentru politică, apoi e om rău nu prost și răutatea este mai a dracului ca prostia.

VASILE: O fi ea și puțină răutate... și mai multă prostie...

NEA NICOLAE: Apoi atunci e chiar prăpăd... (S'aud lăutarii la nuntă. Pauză). Da voi mai stați?

NOTARUL: Aștept poșta... că n'a venit erii... și văd că și azi întârzie...

VASILE: Azi e sărbătoare și sunt nunți multe, se mai abate și el ba la una, ba la alta.

UN ȚARAN: Îi e calul învățat... Cum ajunge în dreptul cărciumii stă...

NEA NICOLAE: Voi nu sunteți poștași... și așa pe la sărbători o cam faceți și voi... Hai la nuntă... Tu nu mergi măi Vasile?

VASILE: Ba vin... da cum îți spusei, Nene Nicolae, am o treabă cu notaru.

NOTARUL (răstit): Așteaptă la rând. VASILE: Care rând? că văd că nu-i

nimeni înaintea mea.

NEA NICOLAE: De ce e vorba?

VASILE: Uite ce e... îl rog de azi dimineață să-mi libereze niște bilete de vite... Vreau să plec de dimineață mâine la târg cu juncanii... să-i vând. Ce-o aștepta de la mine nu știu, că mă ține aici, nu mă pot mișca... la vezi, domnule primar.

NOTARUL: Așteaptă.

VASILE: Aștept eu, dar nu mă așteaptă alții pe mine, ...că nu-i vând eu de drag...

NOTARUL: Iacă nu vreau să-ți dau bilete și pace...

VASILE: Mă băete mă, să mă știu vinovat cu ceva față de tine te-ai lăsa în plata Domnului... dar nu mă știu vinovat cu nimic. Ba poate bine țoi fi făcut, dar rău? să mă ferească Dumnezeu.

NOTARUL: Ce bine, ce bine?

VASILE: Știi tu bine... Că de-a trimis cucoana ta la nevastă-mea... să-i dea un ciur de mălai împrumut nu ți-am trimis înapoi ciurul gol... și împrumut s'a făcut. Când ți-au venit rudele, ai trimis la mine după orătâni... ai spus că o să le plătești și plată s'au făcut...

NOTARUL: Ascultă, să nu fii rătos că pun vătășelul să te bage la oboru de gloabă...

VASILE (sare atins): Pe mine? Pe semne că neam de neamul tău a stat numai la obor...

NEA NICOLAE: Mă copii, fiți oameni cum se cade... mă Vasile, gospodăru ca tine, să poată mă? O fi omu supărat de... Domnule notar, vezi-ți de treabă și d-ta, că e păcat de Dumnezeu... Vine omu și-și cere dreptul lui... Dacă-l are, dă-i-l...

NOTARUL: Dreptul lui... Care drept?

NEA NICOLAE: Dreptul lui, pe care i-l dă legea... Ș'apoi pot și eu să dau un ordin aici în Primărie... Că doar eu sunt primar aici de peste treizeci de ani... Haideti, fiți oameni de treabă și împăcați-vă...

VASILE: Păi dumneata n'auziți? și când îi spui cu binele își ia lumea'n cap.

NOTARUL: Bine, bine... își fac eu un proces verbal de ultraj...

VASILE: Da ce eu spun minciuni... am martori... da știu eu care? ție e buba... învățătorul (s'aude goarna poștei).

NEA NICOLAE: Aha... poșta (către notar) Să iei poșta și haide la nuntă, ne-om cinsti și noi o țără...

SCENA II.

Cei dinainte, poștașul.

POSTAȘUL (intră gălăgios): Bună ziua, bună ziua la boerii... Cam târziu, hai... Așa-i la sărbătoare... ce să-i faci? Ba era chiar să nu viu... Poftim domnule notar, ia poșta... așa... iscălește coala (îi dă o condică. Notarul cercetează corespondența). Lasă-le dracului că nu lipsește niciuna. Mă duc repede să dau tutunu lui Oancea... Sărbătoare și nuntă'n sat și n'are fir de tutun...

NEA NICOLAE: Ia vezi notarule...

NOTARUL (răsfoiește scrisorile): oficială... oficială... oficială... una, două, trei (mormăie) șapte... Asta-i a popii (strigă) Ioane! (intră vătășelul) Ia scrisoarea asta și du-o popii, asta... pe asta lui Popescu de la regie... ai înțeles? (caută) Uite Nea Nicolae ai și dumneata o scrisoare.

NEA NICOLAE (mirat): De la cine o fi? Poate de la fiu-meu, că datorii pe la băngi n'am, (o'ntoarce și pe-o parte și pe alta) Parcă-i de la fiu-meu. (Ascunde că nu știe să citească bine). La desfă-o notarule și citește-o... (se caută) că am uitat ochelarii acasă...

NOTARUL (desface scrisoarea și citește mormăind): E dela studentul dumitale.

NEA NICOLAE: Citește tare, mă notarule, s'aud și eu, n'am răbdare până acasă.

NOTARUL (citește apăsător și răstit): Dragă tată, fă bine și-mi trimite 3500 lei cu prima poștă, am mare nevoie de bani pentru gazdă, masă, taxă la facultate, Bucureștiu asta 'nghite... Voi ce mai faceți?... Spune-i mamei și soră-mi multă sănătate... D-ta cred că nu mai dai prin București până după treerat. Tocmai când o să viu și eu acasă, cred, doctor. Să ne vedem sănătoși. Ionică.

NEA NICOLAE (sare repede): Ia stăi, ia stăi, notarule (serios) Ia auziți oameni buni cum se răfoește fiu-meu la mine... Auziți? Feciorul de țaran, de opincă nerasă... S'a boerit... ia te uite cum se răfoește la tată-su doctorașu meu... Ei vă place? (pauză mare) Vă place, ha? (pauză) Să mai ai copii... (s'aud lăutarii departe, tăcere mare)... Ei ce ziceți? (pauză) Nimic, ha?

SCENA III

Cei dinainte, învățătorul.

INVĂȚĂTORUL (intră fredonând după lăutari): Ce faceți domnia-voastră. V'ați așezat pe treabă... V'a bagat boerul'n răcorii... Nu vă mai veniți în fire (râde, tăcere). Ce zici Nea Nicolae? (tăcere) Da ce-ai pățit? Nu mergi la nuntă?

VASILE (sare ca s'acopere situația)

E... e supărat și el săracu cu băiatul de la București.

INVĂȚĂTORUL (repede, îngrijat). Da cei cu Ionică? E bolnav? A pățit ceva?

NEA NICOLAE: Nu-i bolnav, e mai rău, s'a boerit... Să vă ferească Dumnezeu de țiganul turcit și de românul boerit... Ene, domnule învățător, crești cănele să-ți rupă vinele... Dai învățătoru copilului sa nu-și mai cunoască părinții... Mai bine era bolnav

Că de boală zaci și te scoli

De boerie zaci și mori.

Mai bine murea decât s'ajung eu om bătrân, de atâția amari de ani, să ajung eu ca feciorul meu cel mai mic, pe care l-am dat la învățător — om învățat de — ese doctor mâine-poimăine — să ajung eu, cinstit de toți boerii căți s'au perindat în atâția ani, s'ajung eu, ca să se răfoască fiu-meu la mine, parcă aș fi argatul lui, parcă el m'ar fi făcut pe mine, parcă el...

INVĂȚĂTORUL: Ia stăi, ia stăi, nene Nicolae... stai binisor că nu'nțeleg nimic.

NEA NICOLAE: Da parcă eu înțeleg?

INVĂȚĂTORUL: Fă-mă și pe mine, rogu-te, să pricep ce rost are plângerea asta a dumitale... Că-l știu pe Ionică om cu scaun la cap, Slavă Domnului, nu s'o fi scrântit el așa deodată... NEA NICOLAE: Poftim, uite citește și d-ta și vezi, asta-i scrisoare de copil supus? (îi întinde scrisoarea de la notar).

INVĂȚĂTORUL (desface scrisoarea și citește cu glasul cel mai dulce). Dragă tată (începe muzica departe la nuntă) fă bine și trimite 3500 lei cu prima poștă. Am mare nevoie de bani, etc. etc. Ionică.

NEA NICOLAE: Stai, stai, (îl podidește plânsul) ajunge. (Își șterge nasu). Ajunge... Mănoa-l-ar taica, băiatul tăii... (râde printre lacrimi). Mă da nărod mai sânt, să mă iau eu după titiul notarului, parc'ar fi un bărzăune... Bată-te să te bată de notar!... Bondar... nu notar... Să mă fac și de răs... Auzi d-ta, să-mi ocărăsc eu băiatu de-a surda. (către vătășel). Măi Ioane, nu pleca cu scrisorile, da fuga la Oancea și cheamă poștașu, să am treabă cu el. (către notar). Ia scrie mă urătule un mandat poștal de 4000 de lei.

NOTARUL (mai vesel): Parcă cerea 3500?

NEA NICOLAE: Geaba... (râzând) Bucureștiu inghite... inghite... fă-l de 4000. (Către învățător) Noroc că pițai la timp, că altfel rămâneam mâniat pe băiat. (Dă cu ochii de notar) pufnind de răs. Bată-te să te bată, mormăi par'ca-i fi o muscă'n sticlă. (Îi bate peste burtă, râde).

INVĂȚĂTORUL: Ei acumă hai... Domnule notar lasă lucrul... Vasile hai și tu și voi aialăi... hai la nuntă nea Nicolae, mai întinerim și noi o leacă... NEA NICOLAE: Voi să'ntineriți, eu sunt destul de tânăr.

VASILE (trece la geam și strigă către nuntă). Măi vornicelule... ori cumnat de mână, ce ești, vino mă cu plosca, pofteste oașpeții, adă și lăutarii.

POSTAȘUL (intrând): Gata? Aveți ceva pentru poștă?

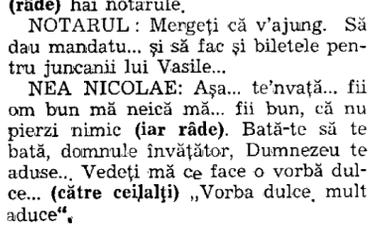
NOTARUL: Stăi să-ți dau un mandat (către primar) Dă-mi parale Nea Nicolae. (Nea Nicolae se caută în șerpar). Aoleo... n'am, să mă reped până acasă.

NOTARUL: Las'că dau dela mine până mâine... Haideti, fraților...

NEA NICOLAE: Dă tu de la tine că-ți aduc eu mâine... Hai copiii... E... fii-ți-ar de bine domnule învățător... (râde) hai notarule.

NOTARUL: Mergeți că v'ajung. Să dau mandatul... și să fac și biletele pentru juncanii lui Vasile...

NEA NICOLAE: Așa... te'nvață... fii om bun mă neică... fii bun, că nu pierzi nimic (iar râde). Bată-te să te bată, domnule învățător, Dumnezeu te aduse... Vedeți mă ce face o vorbă dulce... (către ceilalți) „Vorba dulce, mult aduce”.

INVĂȚĂTORUL: Sau cum spun oamenii cu carte:

„Tonul face muzica”.

(intră lăutarii cântând).

VORNICELUL DE NUNTĂ: Bună diminea

Cartea franceză

JEAN GIONO: Naissance de l'Odyssee

(B. Grasset — Paris, 1938)

Jean Giono e unul dintre cei mai mari, și foarte puțini la număr, — lirici pe cari i-a dat până azi literatura franceză: Arthur Rimbaud, Paul Claudel, Jean Giono... și? atât! Nici un alt nume nu mai găsește să le poată fi alăturat acestora trei, între cari numai preferința personală ar putea alege, riscând un absolut al admirației.

În ce-l privește pe Giono, afirmația nu ar putea fi îndreptățită numai prin faptul publicării unei rare plăchete de versuri: *Accompagnés de la flute*, în 1924. Chiar autorul lor nu își datează debutul literar decât cu apariția acestei *Naissance de l'Odyssee*, acum opt ani, într-o ediție cu tiraj restrâns, repede epuizată.

„Pentru întâia oară luam pana ca să

tindu-se cu imagini sensuale de o voluptate calmă, odihnitoare, ne întâmpină dela primele pagini, când Ulise își rememorează itinerariul străbătut de-a lungul celor zece ani de instrăinare conjugală:

„Înțoarcerea din insulă în insulă! Nu era mai degrabă din femeie în femeie?”

Pagina care urmează e prea frumoasă ca să-mi închipui că i s'ar putea găsi echivalentul în traducere:

„Le chemin, comme une trace de coulouvre déroulait ses anneaux au milieu de l'oseraie. Il faisait chaud: dans l'air visqueux, des touffes de mouches dessinaient les molles ondulations de leur danse nuptiale. Ulysse aspirait goulument des flocons de vent tiède, espérant une vaine fraîcheur. On en-

Itaca, insula lui Ulise

scriu; am vrut să încerc”, — aflăm din prefața „încercării” dela 1930, a cărei lipsă o regretăm cu prilejul actualii retipări. Dar cititorii cari cunosc admirabila trilogie a lui Pan: *Colline*, *Un de Baumagnes*, *Regain*, apoi, între altele, *Le grand troupeau*, *Le chant du monde*, *Que ma joie demeure* și până la acea carte epocală *Batailles dans la montagne* apărută anul trecut, nu vor socoti exagerată și nici pretimpurie afirmația noastră. Nu este niciun merit pentru cine o face acum, în anul de grație 1938. Dar cel care semnează rândurile de față a avut slăbiciunea să cedeze unei amintiri decisive anume, când în tânăra în paginile gravei „La Nouvelle Revue Française” — au trecut ani de-atunci! — proza de o extraordinară putere plastică și evocatoare a celei de-a doua părți din trilogia panică...

Nu cunosc exemplul mai potrivit decât proza lui Jean Giono pentru ilustrarea unei definiții a liricului suprem, direct și pur. A lirismului ca expresie necesară și totală, cu neputință de a fi canalizat în principii unei Poetice, oricare ar fi ea, de pildă aceea rostită prin celebrul vers a lui Paul Valéry: *Gloire du long désir, Idées!*

Trebuie înălțat adică, tot ceea ce presupune ca premeditare „îndelungata dorință” a tehnicianului Artei. Dimpotrivă, îmbelșugata eflorescență lirică a prozei lui Giono, fășnirea imaginilor după un ritm neîntrerupt sugerează o nerăbdare a creației, un neastâmpăr iscoditor întru necurmata redescoperire feerică a lumii. Aladin nu mai ostenea întrebând în dreapta și în stânga, uimindu-se dinaintea bogățiilor din peștera fermecată: „Asta ce-i? Dar asta? Și aceea?” Scrișul lui Giono e această uimire și nesăturată încântare a pătrunderii într-o lume de imagini și senzații a căror prospețime virginală autentică iluzia unui început de creație desăvârșindu-se pe măsura înaintării în lectură.

Nașterea Odiseei, fără să aibă amploarea construcției și răsnetul adâncit prin multiple ecuri al romanului *Batailles dans la montagne*, cuprinde nu numai sub forma făgăduelii închisă în mugure ci în toată splendoarea unei radioase înfloriri, elementele de înalt prestigiu liric ale artei autorului. Cartea pe care Giono se gădea să o întituleze „Présence de la Méditerranée” este într'adevăr inspirată de prezența mării, dar o prezență atât de puțin conceptuală încât i-am spune concretă chiar, în felul metaforic al copacului „inspirat” de seva îmbibată în fibre sau al corăbiei insufletită de vântul pe care-l poartă în pânze.

Obsesia orizonturilor marine imple-

tendait gronder le fleuve sous son péta de béliet.

Le rideau flexible des jones s'ouvrit sur une étroite plaine qui mimait la chair liquide de la mer. Des vagues de froment brisaient contre le flanc rugueux de la Montagne où l'écume des oliviers grésillait; dans ces calanques ombrées et profondes dormait le flot étale des prés. Une bastidette à forme de nef était à l'ancre sur un champ de trèfles. Ainsi, sous le visage de la terre, Ulysse trouvait toujours les traits aimés de la mer.”

Când la sfârșitul celor zece ani de rătăcire, Ulise revine în Itaca, Penelopa, recunoscându-l sub înfățișarea cerșetorului zdrențăros care-l ascunde, ca să-i adoarmă bănuiala despre legăturile-i vinovate cu Antinous, încearcă să-i trezească simțurile: „Mai avea o armă: mersă către frunzar cu acea grație marină care era atât de perfectă; nu se mai gândea la nimic, decât să-și ritmeze legănarea șoldurilor.

Știa că Ulise o privea. El privea. Strălucitor, uleiul soarelui umplea curtea: în soare, Penelopa — Albina — mergea către frunzar unde deodată umbra o mistui...

Arma de pe urmă a Penelopei făcuse lui Ulise o ciudată și teribilă rană. Mersul acesta velivol desprionise în el vedeniile tartanelor și luntrilor de care era plin; o topise pe ea, Penelopa și carenele suferinde într-o singură faptură care ținea și de navă și de femeie, dar și mai ispititoare.”

Poemele homerice, mai cu seamă peregrinările iscusitului Ulise au inspirat o întreagă literatură de comentarii erudite și de transpuneri în simbolurile poeziei. În rândul celor din urmă, cunoaștem *Le mystère d'Ulysse* de Charles Maurras și *Elpenor de Giraudoux*; cea dintâi care glorifică în legendarul aventurier, răbdarea și eroica putere de îndurare, fizică și morală; cealaltă, subtilă dialectică a întretăierii drumurilor fatalității cu ale iscusinței personale.

Naissance de l'Odyssee este mitul artei care transfigurează viața, al iluziei sau minciunii care potențează realitatea, făcând-o mai credibilă decât adevărul însuși.

Nefericitul Telemac, povestindu-și insularilor aventurile puțin banale, deși trăiește avea nu izbuteste decât să-și obosească auditoriul, care-i dornic să-l asculte pe Ulise.

Unul dintre ascultători, filosoful-porcar Kalimakos vorbește așa, rezumând părerea de tuturor:

„ — Tinerii știu au o frumoasă închipuire Rodnică, într'adevăr foarte

Undeva, într'o mansardă mobilată studentește, la care conducea o scară cu trepte știrbe ca gura infernului zăgrăvit pe panzele panoramelor din orașul copilăriei, o mansardă care, dacă nu scurta drumul până la Dumnezeu, îți îngăduia în schimb să privești oamenii de sus, drept în creștet, și să-i vezi cât sunt de bicsnici și de dezorientați, rămănea singur Larie, să numere clipele cu umblet jilav de rămă pe cadran.

La colțul străzii lui Jan Băcu, unde i-a spus, cu gura ca o rană proaspătă și cu privirile în panică, asemeni unei ciute incolte, că pleacă la Viena, s'a căscat par'că o prăpastie, în care timpul — călător printre oameni — s'a prăvălit și a rămas locului cu toate șurubăriile lui.

Viena? Oraș burghez de țară învinsă, cu ziduri și porți neprietene dar zămbitoare sub ghirlânzile de liliac... Cetate în care cântecul este la el acasă, răspândit în ochi albaștri și în slavă, adormit în inimă și deșteptat pe buze, ca o rugăciune sau ca o religie nouă... Patrie unde fetele au șolduri ritmice, de parcă ar umbla cu pași legănâți pe linii de portativ și s'ar spăla în dinți numai cu bemoli. Leagăn al Dunării cu valuri sonore, care ating religioase malul, ca pe o orgă uriașă...

Viena! Larie a iubit-o în amintire și a dorit-o, haimana descultă, la treisprezece ani, ca pe un tărâm însoțit, unde n'a călcat pas de copil prostuț cu buzunările nădragilor pline ochiu cu gigele — și cu sclipici de nisip cald între degetele picioarelor desculte.

Făcea vergeaua dungi vinete în carnea puțină a răului scos din cotloanele bălților de păcla nopții, tremura mic sufletul pitit în el, ca o pasăre a înaltului într'o colivie uitată în burniță, toamna; dar peste două străzi, devale, preț de-o fugă voinică, îl aștepta în fiecare zi mirajul punții călătoare, cu Frișca, fata pielarului, pe lângă care toate vergelele din lume nu însemnau pentru „câinele de nouă uși — și toate străine”, decât simple vergele grămădite deacurmezișul dorului și deacurmezișul poftel. Pasămi-te, codană pistruată și cu fusta ciugulită pe poale de inchipuite găste ale Capitolului, știa: „Pune, Pui, fruntea pe balustradă și uită-te lung în apă, fără să clipești...”

Din care vâgăuni de amintire ieșau pe potecile colbuite și întortochiate ale gândurilor, nebuliile Frișcă — fata în pulpele căreia mugurii adolescenței duminicau taina începutului de viață?

Pe Frișca au vrut odată să o vadă, deaproape, ochi languroși de armean apropiat tiptil de sub puntea mirajului, când trupul întins coardă, cu tot fiorul adunat în el, aștepta imaterial clipa rupeii de cheiu și plutirea lină pe coame de val, spre împărăția de apă, de cântec și de liliac, presimțită dincolo de o mie kilometri, în fantezia cu febră a două haimanale.

Dar umbra armeanului s'a prelinș, se vede, șue, pe cămașa apei, că Frișca s'a răsucit — svărlugă — în loc, a mugit o vorbă de rușine și a descărcat pe buca

rodnică, doar că face copii neisprăviți. Maestre Ulise, dă-ne altceva în locul acestor jocuri ale minții: simt nevoia să-ți ascult graiul plin de miezul celor trâte. Ne vei face cinstea să ne porvestești una din întâmplările tale?”

La început, Ulise necunoscând puterea magică a minciunii se slujește de ea cu stângăcie „vătămându-se singur cu zadarnice spaime”. Adică încetușându-se mitului pe care singur îl crează despre sine, în jurul unui foc de păstori și drumeți, într'o seară, pe drumul întoarcerii spre Itaca, vorbind despre Ulise ca despre un altul, în cuvinte meșteșugite laudând iscusința eroului, vrednicia și puterea lui de seducție. Purtată de un cântăreț orb legenda îl precede în Itaca, și cu ajutorul ei este înălțat și Antinous, singurul ins în stare să-l demaște. Imprejurările fac să fie provocat la o trântă în care meșteșugita iscusință a graiului nu ar fi fost de nici un folos lui Ulise. Scena unde, fără să vrea, nimereste cu pumnul în bărbia lui Antinous iar acesta o rupe la fugă de spaima... miteicului Ulise, e de un comic savuros.

Magistrală e deasemeni, instalarea treptată a insului bicsnic în propria lui legendă, ca într'o armură miraculoasă, transformându-i betșugurile morale în tot atâtea virtuți eroice.

Metamorfoza e perfectă atunci când simbioza cabotinului și a artistului conștient de darul lui s'a desăvârșit. Închipuirea lui Ulise scoatează anticipat a-plauzele ascultătorilor entuziasmați de minunatele lui istorisiri:

„Par delà le soir avancé, il entendait les acclamations, il voyait les auditoires révoltés de joie...”

Des phrases montaient à ses lèvres toutes prêtes pour les récits futurs:

Et déjà le cyclope a repris un rocher bien plus gros. Il le fait tourner, le jette en y mettant toute sa force...”

Adică unul din modurile posibile ale nașterii Odiseei...

MIHAI NICULESCU

A L O E

de I. G. VASILIU

bărbieria a armeanului armator o palmă voinică, plină, grasă, repetată de ecou tocmai la Ghecet, unde nu se află nicio Frișcă și niciun armean cu ochi languroși.

De atunci, Frișca nu l-a mai prins de mână, nici puntea mirajului n'a mai vrut s'o urce, sprintară, și să întrebe pui bleg: „Ai plecat?”

A rămas acolo, la Brăila, zălog norocului care-i surăsese perfid la nouăsprezece ani, într'o seară de primăvară albă, cu salcâm mult, plecat ameișter peste mesele de tablă ruginită din grădina Capriș.

Puntea mirajului nu s'a mai încovoat sub pas îndrăneș de codană puberă și de picu fără stăpân. Poate că armeanul sfichiuit a dărimat-o, ca să nu mai plece niciodată Frișca... Să rămână acolo, să aducă pe lume în șase ani, șase plozi, să facă mâncare, să spele rufe și să uite Viena unchiului Gog.

Până la urmă, Puiu nătâng tot a găsit în el puterea să se agațe de ultimul tren care mai pleca din orașul în agoniie, pierzându-și urma în lume pe cărări cu mult soare pentru alții, cu mulți mărăcini pentru tinerețea lui.

La o cotitură neașteptată a existenței, i-a răsărit înainte, potrivindu-și răstimp de o secundă jartiera, Daniela Dan, femeia care i-a răsturnat viața în șanțul comun, betegindu-l pentru totdeauna.

Ce strămoș cu sexualitatea refulată i se deșteptase în patru labe în sânge, la cotitura aceea a existenței, unde o trecătoare necunoscută și-a potrivit, cu gest nevinovat, jartiera, Larie nu știe. Atât l-a putut sfătui, pe urmă, strămoșul îndestulat: să închee cinstit socotelele cu societatea ultragiată și cu femeia.

L-a ascultat. L-a încheiat. Cinstit. Și pe loc: a pus la picioarele femeii ispășirea lui. Societatea însă și-a oprit scuzele și s'a zăvornit în carapacea ei inexpugnabilă, lăsându-i, binevoitoare, femeia.

Nu era banală Daniela Dan. Era numai mică și tristă. Gâtul demn. O palmă de copil în dreapta și alta în stânga — umerii calzi. Freamătul continuu al brațelor pune pe de lumină pe rochia sobră, aleasă parcă pentru salonul de alb și negru. În fața ei, toate instințele tăceau. Treaz și distant rămănea unul: al curăției, al adorației.

Cum a putut-o murdări?

Îi înțeleșese într'altfel tristețea. Întâlnise undeva povestea unei plante africane numită Aloe, care înflorește odată la douăzeci de ani. Zămbetele Danieliei Dan — și ea o plantă rară — uitau să înflorescă. Sau n'aveau pentru cine înflori.

Acolo, în mălul șanțului comun, sufletul lui Larie s'a văzut estropiat de elanuri — și laș.

Strămoșul din sânge adormise iarăși somn profund.

Anii fără luptă s'au ținut apoi ca umbra după tinerețea lui — numai neîncredere și întrebări:

— De unde îmi vii cu miros de femeie străină în păr?

Spini în gând și lacrimă sărată, plânșă moacnit la ceas târziu de așteptare.

— De unde?

Se ridicau a nedumerire umeri de bărbat care visase altfel întoarcerea pe poarta mare a familiei.

— Din lume...

Daniela avea, așadar, un dușman: lumea. Cât cuprinzi cu ochii și dincolo de cele patru desfășurări de zare, numai lume, forțată. Și toată preocupată de propria ei ferice, cași când eri a fost prea de vreme, cași când mâine ar fi prea târziu.

Când ai numai nouăsprezece ani — și patru luni, Larie...

Și patru luni, fie, înțelegi ușor că nu poți, că nu trebuie să-ți încerci puterile slabe, cu puterile lumii, care duce în spatele rămas superb, atâtea mii de ani și de păcate.

Atunci te zăvornești în tine ca într'o mânăstire și-ți așterni pe doruri zăbranic negru. O lună, un an, până când viața își aduce aminte de tine și-ți trimite o bucurie, ca un vânt care rupe zăbranicul și te dezghioacă în soare,

cu sufletul numai raze și în fiecare rază câte un zămbet: Luceața... Cheața...

Madonă mică, cu ghemotoc de scutece în brațe — și în caldul scutecelor cu bucăciță de suflet alb, Daniela Dan va trebui să ierte mereu bărbatului rătăcirile pasului și inimii. Ca n'tr'o pânză celebră, de Raphael...

Bărbatul se caută însă pe sine și se găsește altul, departe, într'un târg provincial, unde femeile pun pe ele culori de sorcovă și miros ca o frizerie, și unde bărbatul se incuie în casă dela ora opt seara, ca să nu-i „sinucidă” tâlhării, cari au aflat, desigur, că ei, domni N. Popescu-Sud sau N. Popescu-Nord, au câștigat patru sute de lei la poker.

S'a găsit pe sine ori s'a pierdut definitiv aici, în lăncezeala care-i crește, ca o buruiană, până la frunte, năpădindu-i voința?

Rămănea Maisa — oază în pustiu al zilelor lui și strigoii pentru liniștea nopților Danieliei. Rămănea ca adevărat Maisa? Dar colțul străzii lui Jean Băcu? Dar gura ca o rană proaspătă și privirile în panică? Dar Viena?

Larie s'a depărtat dela fereastra mansardei mobilată studentește, prin care îi vede pe oameni bicsnici și dezorientați, să-și desmorțescă încheiturile — uriaș peste care vremea țesușe mazăgă nevăzută.

Pleacă Maisa... El a notărit-o să se urnească din mediul care ucide ca o toxină, el vrea s'o împingă în brațele succesului.

Nu va fi singură, de mână cu gemandanul și printre pyjamae cu Collette: „Claudine à l'école”... „Claudine

à Paris”... „Claudine en ménage”... „Claudine s'en va”...

Larie va pleca fruntea ca odinioară pe balustrada punții din amintire și-o va însoți pe drumul ei de lumină, cum o însoțea pe Frișca pielarului din curte.

Plăgile sufletului nu află vindecare. Toată noaptea au plâns streșinile. Pentru cei plecați pe ape sau pentru cei rămași pe pământ? Poate pentru norocul lor.

Spre ziuă, creionul unui factor obosit i-a bătut în ușe. O telegramă dela Giurgiu:

„Sărut sufletul care-a tremurat a seară în gară,

Maisa”.

Luna era acum pieptene de aur în părul nopții”.

*) Fragment din „Romanul Provinciei”.

Loc pentru „Cronica dramatică“

de RADU A. STERESCU

Teatrul Vesel: „Valsul dimineții“

Că să-și deschidă apetitul pentru grătarul special ce-l așteaptă aromând la „Boșculescu“, „Coana Marița“, la „Bratu“, la „Orzari“ sau mai știu eu unde încă, bucură-teanul (cu b mic fiindcă vine dela bucurie nu de la Bucur) simte nevoia unui spectacol vesel.

Vrea omul să facă haz. Altfel nu-i priesce „micii“ și „muchia“. Și la urma urmei, zice el, viața e destul de grea: ne-amenință războiul („chiar la partea sedentară e azi pericol, dom'le“) e criză, soacra e insuportabilă și câte alte ne-azuri care fac din viață un adevărat chin.

Toate astea la un loc și fiecare în parte îl determină pe bietul om să se gândească la puțină distracție, să-și descrețească fruntea.

Pe aceste necesități de neînțeles și înflorit în capitala României întregite o întreagă serie de teatre, toate vesele, dar dintre care unul singur și-a schimbat porecla în renume, sau mai bine menirea în nume.

CLAIRE A. WOLFF.
O, ce foc în sărutare?
O, ce tainic, mut amor!
Sărutări fesele 'n dor...
Și în frigul revederii,
În caldă lui îmbrățișare
Ea uită ce suferise
'N lungul șir al anilor.

Schimbarea bruscă de temperatură dela frigul revederii la căldura îmbrățișării ar putea fi fatală și eroinei, cum i-a fost poeziei.

ALEXANDRU ILIESCU.
„Uite, astfel iadând parcă-i mai bine
Și mai frumoase sunt simțurile mele,
Căci dacă tac eu mă gândesc la tine.
Sunt întru totu, de părerea dumitale, „Tă-
cerea e de aur“ spune de altfel și românii
în înțelepciunea lui adâncă.

DEMETRIUS FLORESCU.
Reproduc a treia strofă din „Pribegia gândului“:

Și porni 'napoi călător de rând
Într'un vis aveva pribeg șuerând
Sărind peste ziduri la mine a venit
Gândul meu sărman și a adormit.

Ți s'a 'napoiat gândul călător.
Și a adormit, sforăind ușor.
De mirare nu-i că a adormit
Strofele dintâi dacă le-a citit.

TABA TRANDAFIR. — Mai încearcă.
„Domnița văli“ promite că mai târziu ai putea scrie poezii publicabile.

CONST. CURSARU. — Dacă poezia dumitale nu s'a publicat nu e numai pentru „împerecherea de cuvinte“ pe care am semnalat-o în „poșta“ din numărul trecut. Nu pot face la această rubrică un curs de poezie — presupunând că așa fi în măsură să-l fac. Faptul că m'am legat de acea „împerechere“ să nu însemne pentru dumneata că e singurul defect al poeziei și că deci remediindu-și versiunea de a doua, pe care te-ai grăbit să o trimiți, merge de-a dreptu la țipar.

Cum să te fac să înțelegi că niciodată nu vei putea vedea publicându-se într-o revistă literară o strofă ca aceasta:
Nu sunt păgân și nu sunt nici ateu
Sunt doar o noapte tristă și pustie
Ursit de-acum urșit pe veșnicie
Să piâng durerea sufletului meu.
(Am respectat ortografia (!?) originară).

ION MARIN NICOLA. — Mai trimiteți. În curând va veți număra printre colaboratorii noștri.

IONEL VOICULESCU. — Ar fi, cred, preferabil să ne trimiteți mai multe din poeziile d-voastră. Cu atât mai mult cu cât intenționați să dați la iveală un volum de poeme în editura noastră.

D. ALEXICIANU-TOMAI. — „Vine toamna“ nu este altceva decât un proces-verbal de impresii.

Frunzele sunt amorțite
Vântul suflă cu suspine
Floriile sunt vestejite
Vine toamna vine

Vântul franze moarte smulge
Le aruncă în suspine
Viața lor și-a mea se duce
Vine toamna vine

Puteai continua așa pe zeci de pagini.

Vitele se 'ntorc din luncă.
Stau la sfat două vecine.
Vin flăcăii dela muncă
Vine toamna, vine.

Scriu la versuri cu duiumul
Nimeni nu mai e ca mine
Floriile își pierd parfumul
Vine toamna, vine.

TOADER DRAGOMIRESCU. — Mai trimiteți. Poate astfel să ne lămurim asupra poeziei d-voastră.

MIRCEA GANDU. — „Atena și Pericle“ e un început foarte onorabil. Mai trimiteți alte schițe de această fel.

SEVER PATEA. — Oarecari influențe eminesciene de care ar fi bine să vă emancipăți. Se pare că veți avea ceva de spus în poezie.

— r. st. —

„Teatrul Vesel“ (Dir. Sică) înveștelește așadar în toate serile fără ploaie cu un spectacol al cărui început (pre-cum începutul „Convorbirilor literare“) se pierde în noaptea timpurilor: „Valsul dimineții“, comedie bufă după Grenet-Dancourt. Ați ghicit... de Sică și Tudorică.

Originali și ingenioși („Mie-mi spui“ va zice aci spectatorul d-lor Tudorică și Sică) cei doi „autori dramatici“ au însoțit programul „spumoasei“ comedii, de un dialog în care, așa pe departe, caută să-și justifice localizarea, bine înțeles cu mult humor, fiindcă așa sunt dumnealor, duh-nesc de duh.

Zice Tudorică (întrebat ce crede despre „Valsul dimineții“):

„Intreabă-l pe Sică“.

Și Sică răspunde:

„E ultima replică a piesei, dar n'are nimic aface cu ea“.

La care Tudorică zice că are, fiindcă: „Numai o dimineață cu chef și un vals cântat la armonică poate justifica o piesă ca asta pe care a făcut-o Grenet-Dancourt. Dealtfel cred că el însuși a scris-o după un chef monstru...“.

Iar Sică, într'un acces de sinceritate: „Prelucrarea noastră — hai să zicem —

Mișu Fotino

Vasiliu Birlic

foarte... „proastă“ (ați înțeles că puncte puncte și ghilimele înseamnă că d. Sică gândește pe dos, adică invers) și am introdus „Valsul dimineții“ ca să uite lumea piesa și să plece numai cu melodia.

— Așa dar o piesă cu cântec“.

Piesa e cu cântec. Și parcă numai „Valsul dimineții“. Un cântec, sau mai bine, un sunet plin, metalic...

Dar să lăsăm cântecele astea pe care le-am dori cumva cântate și prin propriile buzunare și să revenim la „oile noastre“.

Dialogul Sică-Tudorică continuă pe tema piesei. Tudorică zice că e găselnița lui Sică „care e cel mai mare „găsit“ și că e „periată“ de dumnealor. Și mai apoi face o destăinuire: „Trebuie să-ți mărturisesc, că mire mult mai ușor să scriu una (o piesă) nouă decât să cârlesc una răsuflată“.

Și totuși...

Pentru lămurirea celor cari ar dori să știe care e aportul autorului francez și al celor doi „colaboratori“ români, domnul Mușeuț lămurăște cu modestie (de altfel modestia e singurul defect — mai mare — al acestui mare „humoristic“):

„Ce e prost e de Dancourt și ce e bun e de mine și de Sică. Asta în privința colaborării cu Dancourt. Cât privește colaborarea cu Sică vocalele le-am scris eu, consonantele el“.

Și, Sică adaugă, spre deplină lămurire a istoricului... literar:

„Asta la actul I. La actul al II-lea a fost invers...“

Adică dumnealui vocalele și domnul Tudorică consonantele.

Manuscrisul lui Tudorică va fi fost cam așa.

„A. a... Eee!... ă? ooo!...“

Iar al lui Sică (din actul I): c. c. s. c. r. m. t. p.

Pentru scopul propus de cei doi autori ai versiunii românești, „Valsul dimineții“ pare să fi corespuns integral. O dovadă este și interminabila serie

Fifi Harand

Misiunea tinerei generații

de VINTILĂ HORIA

E un cuvânt cu foarte largi rezonanțe acela de generație și s'a abuzat adesea de aderența lui pentru a se scoate în evidență nu știu ce bătlăii de vârstă, de oameni și de idei. S'a crezut, procedându-se așa, că o generație înseamnă, dacă nu revoluție, cel puțin noutate cu orice preț, răsturnare de valori vechi și adorare în fața celor noi. S'a imprimat noțiunii generație un sens răscolitor de așezări culturale sau istorice, i s'a dat un înțeles pe care în fond, nu numai că nu-l merită, dar care poate deveni în asemenea condiții, de-a dreptu noviciv.

Cred că e greșită o asemenea interpretare, care ar putea duce foarte repede la o inutilă și ridiculă „lute des ages“, la acea luptă între generațiile mai vechi și cele mai noi, între principii pe cari cele dintâi le-ar apăra cu pasiunea lucrului clădit iar cele din urmă le-ar ataca cu frenezia unei neînțelese dușmăni. E o greșală cred, pentru că rostul unei generații tinere nu este de a dărâma, de a nega și de a încerca să pună temelii noi pe nimic, ci de a păstra și de a continua în timp, opera generațiilor consumate cari și-au împlinit o misiune asemenea.

Mi se va răspunde că tinerețea a avut întotdeauna nevoie de spargeri, dacă mi se îngăduie acest termen, de spargeri ideologice bine înțeles, de prăbușiri de idoli și de revoluții. Să nu se uite însă că dacă fiecare generație tânără ar împlini un astfel de program incendiar, lupta reconstructivă ar dura cel puțin tot atâta timp cât au pus vechile generații în îndeplinirea misiunilor lor. Am asista deci la o perpetuă stare pe loc, la o tragică reeditare a mitului popular al Meșterului Manole care reclăde în timpul zilei ceea ce se dărâma noaptea.

Revoluția se poate împlini foarte bine în cadrul cel vechi și întocmai mitului din poezia populară, creația durabilă devine posibilă prin împlântarea în zidul tradiției a ideii de sacrificiu care fundamentează fiecare operă de artă în parte și o cultură în genere. Mitul Meșterului Manole e deci valabil pentru generațiile tinere, după cum a fost valabil pentru cele anterioare, pentru că închide în el ideea de continui-

tate și de durabilitate bazată pe spiritul de renunțare, adică de muncă și de sacrificiu.

Sunt lucruri cari trebuiesc înțelese în adânc, pentru a nu cădea pradă niciunui paradox inutil sau vătămător și pentru a imprima generației tinere ritmul unei creații conștiente, al unei înțelegeri de bună voie în sensul tradițional al culturii noastre. Revoluția e tocmai aici, camarazi de aceeași vârstă, în înțelegerea acestei minuni eterne care s'a împlinit adesea fără știre, în singurătatea ei și chiar, în ura celor cari i se supuneau inconștient. Căci inconștient i s'au supus generațiile cari au crezut că-și află un rost în negativism și inconștient i s'au oferit cei ce și-au făcut un ideal din ura oamenilor vechi, adorându-se pe sine ca pe un început de eră.

Se pornise acum câțiva ani o campanie zgomotoasă împotriva a tot ce era vechi, considerat vetust și perimat. Era atâta pasiune și atâta orgoliu în această bătlăie tinerească încât foarte mulți au crezut în misiunea ei destructivă. Era aceea o generație inutilă care încerca să-și contureze cu orice preț un efort propriu și care a naufragiat curând în turburarea de ape pe care și-o deschisese singură dedesubt. O singură pildă pentru a ilustra o zădărnice... și poate că, totuși, pilda aceasta n'a fost cu totul inutilă, căci a oferit prin tragismul ei o lecție celor tentați să-i imite cadența.

Am ajuns astăzi, pe plan politic in-

ternațional, o putere destul de respectată și de temută. E necesar să armonizezi ritmul acesta de afirmare pe plan politic extrem cu ritmul creator al unei generații de cultură. Căci politicul a coincis adesea cu culturalul, formând imaginea puternică a unei țări și a unei istorii. Franța, Anglia, Spania, și-au impus modul de a gândi și de a scrie, în clipa în care sabia lor a atârnat greu în balanța politicii europene. Destinul nostru începe să se contureze. România Mare e fatal sortită să moștenească sceptorul împărătesc al popoarelor latine cari s'au succedat pe rând la conducerea culturală a Europei. E un moment unic în această succesiune, care ni se cuvine, un moment pe care trebuie să-l surprindă și să-l domine. Nu numai tinerețea țării noastre dar și tinerețea generației noastre. Vor izbucni dintre noi oameni mari chemați să stăpânească destinele unei Europe reclădite în spirit românesc?

Iată, în această întrebare, misiunea generației tinere. Trebuie lăsat să crească în suflutele spiritului acesta de dominație și de putere, pentru a lăsa liber elanul către eliberare al „eroilor“ cari se ascund printre noi. Trebuie creată atmosfera prielnică în care să poată crește miracolul pe care-l așteptăm.

Iată revoluția pe care o promitem.

Cu aceeași temeritate și cu aceeași încredere a pornit cândva în Italia o generație tot așa de tânără. În jurul revistelor, aprinse ca niște torțe cari chemau în jurul lor inimile însetate de lumină, s'au încheat doctrine, s'au risipit indoele, s'au creat oameni noi, dar mai ales s'a călât un suflet unitar și încrezător în propriile sale destine: Tinerii aceia, cari au știut să învingă pentru că credeau în misiunea lor, se numesc Mussolini, Papini, Marinetti, Prezolini.

Să nu urmăm pilde, căci fiecare generație își are sufletul ei propriu pe care l-ar altera contactul cu orice tip de altă formă; să înțelegem însă lecția unică a acelor tineri. Biruința lor ne poate învăța versetul de aur al temerității și poate lumina în noi înșine calea către culmea acelorăși victorii.

de spectacole pe care numai ploaia le-a putut, uneori, întrerupe.

Interpreții și-au dat silința și au reușit să realizeze un spectacol agreabil subliniind situații hazii.

Domnii Mișu Fotino și Vasiliu-Birlic, aceiași comici inepuzabili pe cari i-am fi dorit în piese mai grele decât „Valsul dimineții“.

M. Iord. Bruno în Tarquinius Pițulă, venit din America, unce și-a lasat plantațiunile spre a-și însura nepotul reușește să-l însoare dar și să dovedească reale calități actoricești.

Domnișoara Fifi Harand o apariție albă, ingenuă.

Din rolul americancei Maggie, d-na Agnia Bogoslava a scos efecte de irezistibil comic.

N'am vrut să nedreptățim pe nimeni pomenind numai aceste nume. Interpreții au depus toți aceiași străduință și, s'o recunoaștem, fiecare a fost, la locul lui.

CINEMA CAPITOL: ARSENE LUPIN.

Filmul prezentat de cinematograful Capitol este una din „specialitățile“ americane. „Aventura lui Arsene Lupin“ nu sunt altceva decât înșiruire de fapte enigmatice, cari pierd însă orice nuanță dramatică din cauza spiritului flegmatic al eroilor.

Maurice Leblanc a hotărât de mult ca Arsene Lupin să fie francez. Așa că americanii nu au putut să-i schimbe naționalitatea, cum le este obiceiul. L'au pus însă să lupte cu un detectiv american, căruia — surprinzător — la început i-au dat o nuanță antipatică, aceasta — poate — pentru a face filmul mai atrăgător.

Cred că în filmul nostru li s'a pus o problemă grea realizatorilor americani. Cine să iasă învingător? Arsene Lupin sau detectivul? Arsene Lupin — o știu toți cititorii romanelor poștate — e un tip simpatic și nimeni nu și-l poate închipui în postura de „învinș“. Dar detectivul este un american și aici intervine amorul propriu al americanilor. Până la urmă s'a recurs la un compromis: Arsene Lupin împreună cu detectivul descoperă pe adevăratul hoț, în persoana unui — bine înțeles — francez. Iar cum Arsene Lupin este francez și deci mare crai el câștigă și sufletul unei tinere aristocrate, pe când detectivul se mulțumește doar cu gloria. Lucrat pe vechiul calapod al filmelor polițiste, cel mai puțin bănuț fiind vinovat, filmul este bine interpretat de Virginia Bruce, Warren William, Melvin Douglas precum și de E. E. Clive și Nat Pendleton, comicii filmului. Și celor mai puțin amatori de senzațional le recomandăm spectacolul dela Capitol, pentru desemnul animat dela sfârșit, una din cele mai bune realizări în genul acesta.

CINEMA ARO: „SPUNE-MI CINE ESTI“.

Cinematograful Aro, respectând vechea teorie că, vara, un film ușor poate fi mult mai lesne... „înghițit“ de cât un film serios, și-a redeschis noua stagiune cu o foarte ușoară comedie pariziană: „Toi c'est moi“ (cică, pe românește, asta înseamnă: „Spune-mi cine ești?“). N'am venit cu multe pretenții la acest film și de aceea am și părăsit sala cinematografului „Aro“ foarte bine dispus. Totuși cred că filmul ar fi plăcut mai mult dacă ar fi fost mai puțin presărat cu trivialități, căroră le-am fi preferat ceva din spiritul fin atât de caracteristic francez.

Filmul în general ne face să ne gândim la operele cari se reprezintă pe scenele noastre de vară, bucurându-se însă de o interpretare mai bună. Pills și Tabet sunt foarte simpatici însă mai șterși decât pe plăcile de gramofon. Poate pentru că, în acest film cântă mai puțin decât ne-am fi așteptat. Partenerii sunt Claude May, o frumusețe blondă și Junie Astor, actrița care a făcut o creație din rolul telefonistei, în filmul „Clubul femeilor“ și care și aici se folosește de chipul ei foarte ciudat pentru a interpreta rolul unei fete carrecum antipatică.

Pauline Carton și Barons-fils sunt amuzanți, ca de obicei.

Decorurile în care se petrece filmul, fără a ne face să ne gândim prea mult la o junglă, redau și mai mult atmosfera de operetă, filmului. Despre desemnul animat al lui Walt Disney, care completează spectacolul, nu avem decât cuvinte bune de spus.

Caracal - orașul „carului”

de ȘTEFAN TODIRAȘCU

„Pif-Paf! Pif-Paf! București-Caracal. Pif-Paf! Pif-Paf! Caracal-București. Peisajii cu soare coplesitor, cu o natură plictisită de orgiile lui luminoase, fără nici un fior, nici măcar în plopii din rariști, ori în ierburile din iazuri. Praf, iar în câmpia românească nici o strălucire, secetă. Un trist preludiv de descompunere, pe care îl orcheștrează soarele, cu revărsările lui istovitoare...”

După asta nu știu ce să mai notez în carnetul meu, în legătură cu această călătorie. Trebuie să spun că prefer să tac despre multe lucruri: cum am călătorit, câte ore am făcut cu trenul, cum l-am schimbat, ce intenții am avut și multe altele de aceeași natură.

Dealtfel, mi-e tot așa de greu să notez ceva și despre Caracal. La urma urmei ce poți spune despre un astfel de oraș? Că în gară te întâmpină covrigarul și birja provincială?

Că, după ce vii dela București și se pare de o liniște mormântală? Că-l cunoști într-o jumătate de oră, oricât de slabi și-ar fi caii dela birje? Că e ca la Giurgiu, Turnu-Măgurele, Călărași, Slatina, ca în 3/4 din România-Mare? Și adică, un bulevard, care te duce dela gară în „centru”, un bulevard cu desfundături, cu praf, cu case pitite în dosul teilor și castanilor, cu perechi de ochi care te privesc curios din poartă. Cu o stradă principală și cu mahala, care ține trei sferturi din oraș.

Că nu e lung, ca Budapesta, ci e circular, ca Parisul, că are un „centru”, că acest centru se numește „Cadrilater”, denumire ce nu are nimic comun cu „Cadrilaterul dobrogean”, pentru că-i făcut de inginerii francezi, de unde un nou motiv de asemănare cu Parisul, de unde „picioruș de Paris”.

Că din „Cadrilater” oriunde ai porni, nu te rătăcești în Caracal, pentru că cele 6 artere te conduc, respectiv, la tribunal, primărie, teatru, parc, gară, hale etc. Că mai e și parcul. O parcul! Lebedele, peisagiile cu plopi, sălcile plângătoare, pavilionul, unde cântă muzica de două-trei ori pe săptămână! Apoi strandul, poligonul de tir, terenul de tenis, terenul de foot-ball și sacrificiile edilității spre a le întreține. După parc, hai la „Sinaia”. Lângă „Teatrul Național”, în stânga statuii lui H. G. Lecca, unde se înșiră, pe înserate, scaune și se adună lumea, călătorii cărora le stă bine cu drumul, spre a specula filosofia versurilor de pe statuia dramaturgului:

Trecători, cărora spun

Spun ce-am fost, — nu fiți ca mine.

Să nu fiți! Căci din suspine

Din suspine mori nebul...

Să nu credeți că nu mi-am dat interesul despre viața intelectuală, economică, despre finanțe, stare socială, politicianism și relele lui la Caracal, însă, tot ce pot însemna aici, se reduce la „chestia carului”, ceva despre Iancu Jianu, o întâmplare a lui Notara la Caracal, ceva despre bordee și niște reflecții despre mediu.

CHESTIA „CARULUI”

Poate că una din puținele satisfacții ale călătoriei mele, a fost că am ajuns să pun la punct „chestia carului” (E vorba de „carul cu proști”). Trecând

Lângă „Teatrul Național”, în stânga statuii lui H. G. Lecca...

limitele oricărei discreții, am îndrăznit să mă informez din primul moment de chestiunea aceasta, care a făcut o anumită faimă Caracalului, în țară. Ori, e interesant și aș vrea s'o spun ca s'o audă oricine, că nu au rămas la Caracal nici proști, nici boii. Deși carul, care venea din Rusia, și-a frânt aici osia. După versiunile locale — și vă asigur că nu trebuie să fie îndoielă asupra autenticității informațiilor caracalene (caracaleni cunosc cu controverse „din cele mai vechi timpuri, istoria lor: „Romanai” dela Romanai”,

„Romula” dela „Romul”, „Caracal” dela împăratul „Caracalla” sau dela cummanul „Kara-Kal” etc); ori, după aceste versiuni, proștii au plecat în orașul cui întreabă, iar boii, îi caută prin țară, câte un caracalean, cu delegație dela primar. De bună credință, caracaleni recunosc că au mai rămas dintre proști, doar cei răniți, însă și aceia s'au stins, cu toți descendenții lor, în vremea din urmă, când au „ars pompierii” la Caracal, — eveniment despre care nu mai e nevoie să insist aci, fiind prea cunoscut, din presă, în singulara lui originalitate.

IANCU JIANU

Nu cred să știe toată lumea că Iancu Jianu e din Caracal. Dacă n'ar fi decât acest fapt și încă socotesc că ar trebui, în ansamblul orașelor românești, să se bucure de altă faimă Caracalul, decât ar da să se înțeleagă născocirea cu „carul”. Ca pe vremuri, într-o grădină, mai auzi pe țigani, introducându-te direct în materie:

Caracaleni numesc acest centru „Cadrilater”...

Foaie verde, trei migdale
Strigă Iancu 'n gura mare.

Chipul haiducului, de al cărui nume și se pomenește în trecere pe strada principală, îți apare, în evocarea versurilor populare, cu firea lui furtunoasă. E prilejul să ne vedem reminiscențele de prin Ion Ghica și Bucura Dumbravă, spre a ne contura trăsăturile, aici în jurul casei lui, al amintirilor și a tot felul de mărturii. Găsim un Iancu Jianu mai uman, mai autentic decât cel al viziunii populare.

Din cei 50 de ani pe care i-a trăit (1792—1842), boerul Iancu a haiducit numai un an, între 1816—1817. Se certase atunci cu Domnia, pe o chestie de orgoliu și demnitate. Veniseră la el sbirii fanarioți să-i ceară socoteală, că de ce sătenii de pe moșia lui nu mai plătesc birurile. Iancu mijlocise pentru ei o amânare, din cauza secetei. Sbirii se zice că și-au cam luat nasul la purtare, iar boerul ca s'o termin cu ei, a scos cuțitul și i-a tăiat unuia urechea.

După aceea, cu sătenii lui, a luat calea codrului. După un an, rudele i-au obținut ertarea, la Curte.

A început atunci o viață ca toată lumea. Cu căsnicie, cu copii, cu ctitorii, — pe care chiar el le plănuia uneori — cu dani, cu buchiseli și însemnări. În Evangheliere. Uneori însă, firea lui nepotolită îl însingura. Lua calul, colinda prin orașele vecine și nu arareori, după vreun chef, adormia la umbra unui pom:

Arde-te-ar focul de prun

Că făcuși rachiul bun

Și adormiși pe Iancu 'n drum.

Când a pornit Slugerul Tudor de prin părțile mehedintene, i-a dat mâna, cu înțelegere; doar el, în felul lui, îl anticipase.

NOTARA LA CARACAL

Maestrul Notara venise înainte de război la Caracal, pentru o reprezentare cu „Hamlet”.

Era pe la lăsata secului de postul mare. Cum citim în cronicile locale,

de cu seară orașul era o forfodă de cafe gatuite în „ștaifuri” scrobite, pășind scârșos în haine nouă, urmați de ceata de ucenici, cari târguiau portocale pentru familia jupânului. (După un obicei local, jupânii, la rândul lor, târguiau, în schimb, alviță albă pentru cafe și ucenici). Simigii, cu tăvile de plăcintă în cap, alergau strigându-și marfa, cât îi ținea gura. În acest văl-mășag sosește maestrul Notara și după ce dă o raită pela teatru, merge de se așează pe o bancă în grădina publică. Într-o clipă grija lui grădinii e inconjurat de copii, ucenici, cafe, elevi, cari încep a arăta cu degetul printre gratii, pe marele actor. Acesta, stingherit de manifestarea neașteptată ce i se făcea pornește prin eșirea dintre prefecură și primărie, dar ceata-l urmează dela distanță, strigând: „uite Notara, uite Notara”.

Bietul Notara duște pasul, privește infuriat înapoi, iar ceata crește mereu, îl persecută tot mai persistent, cu „uite

Notara”. O ia pe ulița târgului, aproape în galop, privește înapoi speriat, până ce Providența îi scoate înainte o birje. Ușurat, se aruncă în ea și agitând bastonul, răcnește: „Scapă-mă birjar! Mână că mă mănâncă caracaleni!” Seara, teatrul gemea. Din lojile de sus și de la balcon i s'au aruncat pe scenă, drept omagii... portocale. Nu numai că era lăsata secului, dar... totdeauna pe aici se obicnuia ca scamatorilor de prin circurile ambulante, ce opreau prin Caracal, să li se arunce portocale, în semn de admirație. (p. conf.: „Monografia județului Romanai”).

CEVA DESPRE BORDEE

Nu știu iarăși, prin ce părți din România se mai locuiește în bordee. Până în Caracal nu mi-a fost dat să văd și deși nu sunt un om umblat, totuși cred că pot face oarecare caz. Cuhnea! Se găsește la un moment dat unul, care să-mi facă apologia bordeiului. Că e călduros iarna, că e răcoros vara și alte felurite avantagii... care, să fie toate la el în bordee.

Mi-am zis: ce să mai intri în controversă cu un asemenea om și să-i mai opui cine știe ce considerații de igienă ori sociologie. L-am lăsat în bordeiul lui și mi se pare că la urmă, mai mult în glumă, i-am spus totuși, ca un fel de avertisment, că nu o să reziste timpului. Că, în ciuda lui, o să-l scoată timpul din bordee. Mai bine s'ar pregăti pentru block-house, care a apărut și la Caracal. În centru. Apoi, obiceiurile asociații mi-au trecut prin minte: dela bordee la block-house, dela opai la electricitate, dela descântec la chirurgie, dela fanariotism la constituționalism, dela analfabetism la teoria culturii, tot atâtea salturi pe care le facem de vreo sută și ceva de ani încoace și câte nu vor mai fi pe care le vom face încă!

DESPRE MEDIU

Fiindcă trebuie o oarecare precauție, când e vorba de o chestiune delicată ca aceea a mediului, să-mi fie permis să precizez că nu aș avea pretenția de a spune ultimul cuvânt despre mediul din Caracal.

Ar fi absurd să am o astfel de pretenție, căci n'am văzut totul. N'am văzut decât unele aspecte și pe acelea, poate, deformat de idei preconceptuate. Cu aceasta voi spune că m'a atras oarecum „Cadrilaterul”, seara, la anumite ore. Când e muzică. (Vine dela cinema „Apollo” sau dela magazinele de radio, — după ora 9 seara, — care emit în același timp muzică românească și prind posturi streine, — și însfârșit dela grădinile alăturate, unde „cmil” țigani). Dar la orele astea e imposibil să nu întreb cine sunt domni de pe băncile din fața cofetăriei. Sunt notabilitățile orașului, care discută știrile. Mai încolo sunt pensionarii, cari citesc ziarele de un leu și se pierd în discuții lungi despre fiica miliardarului american amenințată de gangsteri, despre Franco, Japonia, etc.

Am auzit însă pe unii făcând chestii

de Stat, pentru că s'a pierdut căteava cofetăresă și pentru faptul că nu știu care din oraș a udat zarzavatul cu apă dela cișmea, în loc s'o ude cu apă dela fântână. (Nu am posibilitatea să explic aici o chestie atât de complicată, cum e canalizarea la Caracal).

Am văzut și sportivi, cari se pasionau pentru un match local cu Giurgiu. O, dar tânărul acela pomădat, care în umbra discretă a boschetului, tachina pe „juna” pudică, instruită de toate avertismentele de acasă!

Dar faceți loc. Vin cei doi, ținându-se frățeste de gât. Fără îndoială, sunt „făcuți”.

— Măi vere, dă-te îmmăi, mai încolo!

— Uite-i mă, ca arici!

(E vorba de cei doi arici, care după o fabulă locală, au pornit la drum. Dacă se apropiu mult, se înțepau; dacă se îndepărtau, le era frig. Și atunci, problema era să păstreze distanța convenabilă).

Se vede că cei doi tot n'au găsit-o.

— Măi vere, e-ești nebun?

— Nebun e vânătoru, popa și zugravu.

— Cu-um?

— Vânătoru umblă toată ziua și nu știe după ce, popa cântă când ceilalți plâng, zugravu face chipul lui Dumnezeu fără să-l vadă.

— Hai noroc, mmăi vere!...

Dar au trecut, s'au îndepărtat. Să-i lăsam, căci suntem sub un cer fără nori, înstelat, aproape meridional. Și, apoi, în frânturi de discuții e vorba de „muzica din parc care cântă „a giorno”, de „p'onoarea mea că nu se lasă Hitler”, de o „interventie momentală”, de o „prespectivă” de unul care a citit în „greguar”, dela dedicația de pe o statuie care începe așa: „Vouă eroilor de Romanai s'a ridicat acest templu”. — de unde epigrama locală:

Caracaleni sunt originali.

Exemplu?

Ei la monument

Spun templu.

Mai e nevoie de completări? Nu cred. Tabloul e deplin, cu elemente spectaculare, specifice, așa cum ne-am deprins a-l cunoaște de mult. E un fond uman pentru lumea caragialească. Imi amintesc cât de spontan, o doamnă pe care o cunoscusem din întâmplare ex-

O. parcul! Lebedele, peisagiile cu plopi, sălcile plângătoare, pavilionul...

clama: „Aici trebuie să-și fi văzut Caragiale eroii!” Exclamație la care am răspuns, mai întâi pedant, că istoria literară nu pomenește de o vizită a lui Caragiale la Caracal, apoi, mai realist, că ori unde ne-am duce, la aceeași oră, în peisagiul urbanistic românesc, probabil că am întâlni aceeași lume, cu aceleași preocupări, cu aceleași expresii. Doamna, care și-a petrecut mulți ani în străinătate și citise mult, începe atunci să-mi desvolte unele vederi personale asupra poporului român, de care a „dezesperat”, — sentiment pe care nu caut să i-l întăresc, preferând să mă gândesc din nou la Caragiale, și să-l evoc, — preferând discuția unor probleme asupra cărora doamna să nu fie chiar atât de „dezesperată”.

Am reușit, în cele din urmă, pentru că la Caragiale am rămas, și sub peteceta uimitorului lui spirit de sinteză am făcut identificările și divagațiile mele, în acea seară petrecută în „Cadrilaterul” Caracalului.

Mi se pare că din unghiul acesta am ajuns să vedem aproximativ de ce suferă Caracalul. Nu de lipsa acelei artere de circulație principale, de care se plâng localnicii, nici de lipsa industriei, a muzeului, etc. ci de „mahala”.

Ne mirăm atunci că această teribilă racilă, care bântue cu furie în moravurile noastre, nu a făcut obiectul unor campanii publice ori propagandă, al unor discursuri ori propagande culturale, ca filoxera, pelagra, tuberculoza, politicianismul, cămătarii, alcoolismul, etc. Aici, la Caracal, mi-am dat seama de urgența necesitate a unei „Ligi” sau asociații de luminare și propagandă a românismului, împotriva... „Mahalalei”, împotriva acestei hidre care ar trebui denunțată ca inamică publică, și împotriva căreia ar trebui să ne hotărâm odată să pronunțăm pedeapsa cu moartea. Să fie decapitată, pur și simplu... Atunci și Caracalul s'ar schimba la față, s'ar curăți și s'ar mai putea face ceva aici, ar ajunge un oraș în care s'ar mai întâmpla ceva din când în când... în timp ce, în Empireu, Caragiale ar surde împăcat, că însfârșit, i-au înțeles și Românii gândul lui cel mai profund.

REVERIE NOCTURNA

A trecut de mult ceasul ieilor și eu sunt tot pe terasă, la măsuta de nulele, în fața lămpii cu glob chinezesc. Nu vreau să dorm în noaptea asta. În noaptea asta numai morții dorm. Al doilea caet de note așteaptă deschis, în fața sugrumării mele...

Se aude cântecul plin de înfiorări al undelor răulețului de munte. Din când în când, la adierile unui vânt destul de rece, tresar și frunzele de măr.

Aproape besnă. Nu văd nimic în depărtare, deși e cerul plin de stele. Lumina lămpii îmi strălumează orizontul. Pe fondul albastru închis al cerului se profilează coroana bogată a celor doi meri seculari, cari fac de straje în fața casei. Printre frunze, pe bolta înaltă, se vede ciobănașul cerului, păzind miorițele Domnului.

E bine pe terasă, în noaptea târzie de August, cu miros de fân cosit, cu murmurul apei cristaline și cu freamătul frunzelor de măr. Dar e frig — ca toamna. Totuși, voluptuos...

Prin întuneric, se aud pașii durerii, cu suflul meu de mână. Cântă durerea prin murmurul apelor și prin freamătul frunzelor de măr.

La începutul unui nou caet se termină o dragoste, cu o străngere de inimă și o lacrimă diamantină, luând naștere, pe hărtia albă, urmele de cerneală ale unei dureri care nu seamănă cu nicio altă durere din lume.

E bine că s'a terminat așa. Așa cum n'am visat niciodată că se va termina dragostea cea mare. Un sfârșit care și-a avut rădăcinile înfipite chiar în inima începutului. Era fatal să vină. Il așteptam să-mi hrănească durerea — cea mai dulce dintre durerile lumii.

E mai bine așa. Mai sărbătoresc. Când ești în durere simți că ai un suflet atât de autentic. Poți să-l pipăi, chiar. Și-apoi, în durere, simți că ești mai bun. Îți dai seama că ești împăcat cu Dumnezeu. Pe deasupra ta plutește partum de Rusalii.

În durere poți să vezi departe, dincolo de tine și dincolo de lume. Dincolo de lumea noastră, te porți pe un tărâm plin de basme, cu înfloriri de legende, cu baluri princiare printre colonade împodobite cu nestemate, cu bătaii de flori în părul zănelor. Aceasta este lumea pe care și-o aduce numai suspinul, atunci când ai un suflet, o inimă, o lacrimă...

Aș vrea să scriu mult. Până când se va ivi, pe casca munților bătrâni, argintul zorilor. Sau, poate, el s'a ivit demult și eu nu-l văd, căci capul greu mi-atâr-

ION OLTEANU